

Salvar els mots d'una llengua

L'aportació de Joana Raspall
a la lexicografia catalana

Cristina Sans Mestre

Treball final de grau en Llengua i Literatura catalanes
Universitat Oberta de Catalunya
Sant Feliu de Llobregat, primavera del 2018

Director: Josep Daniel Climent Martínez

Aquest treball es publica sota una llicència d'atribució no comercial sense obres derivades de Creative Commons. Si voleu veure una còpia d'aquesta llicència accediu a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/>

Cada paraula
és un batec de vida
que vol donar-se.

JOANA RASPALL

Sumari

1. Introducció.....	4
1.1. Objectius.....	5
1.2. Metodologia.....	6
1.3. Estat de la qüestió.....	6
1.3.1. Els pròlegs i les introduccions dels diccionaris.....	7
1.3.2. Les ressenyes de premsa i revistes.....	8
1.3.3. Estudis generals sobre lexicografia catalana.....	8
1.3.4. Estudis generals sobre Joana Raspall.....	8
1.3.5. Estudis específics sobre els diccionaris.....	9
2. Joana Raspall. Una vida d'activisme cultural.....	10
2.1. Context històric i cultural.....	10
2.2. Esbós biogràfic.....	11
2.3. Reconeixements rebuts per Joana Raspall.....	13
3. Els diccionaris de Joana Raspall.....	14
3.1. Joana Raspall lexicògrafa.....	14
3.2. <i>Diccionari pràctic de sinònims catalans</i>	15
3.2.1. Context.....	15
3.2.2. Descripció i anàlisi de l'obra publicada.....	16
3.2.3. Estudi dels manuscrits de l'autora.....	17
3.2.4. Història editorial del diccionari.....	18
3.3. <i>Diccionari de locucions i frases fetes</i>	19
3.3.1. Context.....	19
3.3.2. Descripció i anàlisi de l'obra publicada.....	20
3.3.3. Estudi dels manuscrits de l'obra.....	21
3.3.4. Història editorial del diccionari.....	22
3.4. <i>Diccionari d'homònims i parònims</i>	23
3.4.1. Context.....	23
3.4.2. Descripció i anàlisi de l'obra publicada.....	23
3.4.3. Estudi dels manuscrits de l'obra.....	25
3.4.4. Història editorial del diccionari.....	25
4. Conclusions.....	26
5. Bibliografia sobre Joana Raspall.....	29
5.1. Estudis generals i obra poètica.....	29
5.2. Sobre els diccionaris de Joana Raspall.....	30
5.3. Webgrafia sobre Joana Raspall.....	30
6. Bibliografia citada.....	31
Fonts documentals.....	31
7. Annexos.....	32
Annex 1. Descripció del Fons Joana Raspall i Juanola de l'ACBL.....	32
Annex 2. Imatges d'algunes fitxes del <i>Diccionari pràctic de sinònims catalans</i>	33
Annex 3. <i>Diccionari de locucions i frases fetes</i> : comparació dels manuscrits i mecanoscrits de Raspall amb l'obra publicada.....	3
Annex 4. Document de treball del <i>Diccionari d'homònims i parònims</i>	3

1. Introducció

Sóc de Sant Feliu de Llobregat, la ciutat on va viure i morir Joana Raspall i Juanola (1913-2013). Alguns membres de la meua família hi havien tingut relació: el meu avi, Llorenç Sans, era amic seu, i entre molts altres projectes, va col·laborar amb Raspall en la creació del premi de poesia Martí Dot per a joves poetes. Els meus pares, de joves, van actuar en l'estrena de la primera obra de teatre de Raspall, *L'ermita de Sant Miquel*, i també eren alumnes seus de les classes de català que Raspall feia discretament a casa seva, durant la dictadura franquista; de fet, van aprendre a escriure el català amb la senyora Cauhé, nom amb què era coneguda Raspall en aquell temps, amb el cognom del seu marit. La meua germana també va aprendre a escriure català amb la senyora Cauhé, a l'escola de les monges mercedàries, que feien tot l'ensenyament en castellà, i a les tardes, fora de l'horari escolar, Raspall hi ensenyava català de manera voluntària. Jo mateixa, de jove, quan vaig començar a estudiar a la universitat, assistia assíduament a les tertúlies literàries que dinamitzava Raspall amb els seus amics, molts d'ells antics membres de l'escola de declamació Miquel Rojas, que en temps de la República, als anys trenta, havia volgut tirar endavant un projecte de biblioteca infantil a Sant Feliu. Els joves assistents a les tertúlies hi portàvem els nostres escrits i els llegíem en veu alta davant de tothom per després escoltar els savis consells de Raspall i de la resta de savis tertulians. Els llibres de Raspall sempre havien estat presents a casa: el meu pare comprava totes les novetats que publicava l'autora i, abans de llegir-les, anava a casa seva a demanar-li una dedicatòria. Jo l'hi acompanyava moltes vegades perquè m'agradava escoltar aquella senyora tan sàvia i de parlar tan pausat, i també m'agradava tafanejar els llibres que tenia posats pertot arreu en aquell menjador on acostumava a atendre les visites.

Era una àvia senzilla i amable amb tothom. Era tan propera, tan modesta, que costava copsar la grandesa de la seva figura. Per mi, va ser decisiva la conferència que va pronunciar Miquel DescLOT per inaugurar el curs escolar 2012-2013 a Sant Feliu de Llobregat. Aquella conferència, que portava per títol «El llegat poètic de Joana Raspall», em va obrir els ulls i, alhora, em va emocionar, perquè situava Raspall al lloc que li pertocava, al costat dels seus companys de generació literària, aquella grandíssima generació d'intel·lectuals que van viure l'esclat de la República i que havien de situar Catalunya al mateix nivell que les nacions més modernes d'Europa... I, alhora, DescLOT valorava la seva obra en conjunt: l'obra literària i lingüística, però també la tasca cívica i cultural. L'aspecte que més em va captivar d'aquella conferència fou la posada en relleu de la voluntat de servei de Raspall a una llengua, una cultura, un país: va detectar que feien falta diccionaris i, doncs, va fer diccionaris; va adonar-se que no hi havia poesia per a infants, i es va posar a fer poesia per a infants i joves. I, malgrat que la seva veritable vocació era escriure, abans de fer-ho va dedicar el seu poc temps a oferir altres serveis que ella creia més necessaris.

Aquell dia, sortint de la conferència, vaig decidir que si mai acabava la carrera de filologia, faria un treball de final de carrera sobre Joana Raspall. I el dia ha arribat.

He volgut treballar els diccionaris perquè, malgrat que, almenys un d'ells, el de locucions i frases fetes, és força conegut i popular, són obres poc estudiades, i penso que val la pena estudiar la figura de Raspall en tots els seus vessants, no solament el poètic o literari.

Com que avui en dia aquests diccionaris han estat encara poc estudiats, el meu treball serà una primera aproximació, una tasca inicial de situació, de descripció i contextualització de les obres. Una tasca inicial que pot posar les bases per a futurs estudis, meus o d'altres investigadors.

Els objectius que hom es proposa en iniciar un treball de final de grau, sovint són més ambiciosos del que finalment podem acabar fent. Crec que a mi m'ha passat una mica això. Un diccionari és una obra

enorme, i tres diccionaris són tres enormitats, difícilment abastables en un modest treball de final de grau. És impossible fer-ne un estudi prou aprofundit, i menys quan, en aquest cas, disposem d'un material tan ric com interessant, com són les fitxes manuscrites dels diccionaris que la mateixa Joana Raspall va dipositar a l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat (ACBL), amb seu a Sant Feliu de Llobregat. Aquestes fitxes, després que Raspall les hagués dipositades, no les havia estudiat ningú encara. És per a mi una satisfacció immensa haver estat la primera a fer-ho, i espero que darrere meu ho facin altres persones.

En aquest treball he intentat posar en joc tots els aprenentatges rebuts al llarg de la meua carrera de filologia, tant els lingüístics, com els literaris i culturals, i he volgut aplicar-los a l'estudi d'una persona que m'ha estat relativament propera i que és coneguda al meu entorn, perquè així m'ha semblat que tot el que havia estudiat prenia més sentit. Espero que totes les persones que llegeixin el meu treball el trobin tan interessant com l'hi he trobat jo.

Finalment, vull mostrar el meu agraïment més sincer a totes les persones que d'una manera o altra han col·laborat a enriquir aquest treball, m'han acompanyat i m'han mostrat el seu suport: Imma Cauhé, filla de Joana Raspall, sempre disposada a parlar i a donar-me informació de l'activitat de la seva mare; Mari Luz Retuerta, directora de l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat, que m'ha fet molt fàcil la feina de recerca a l'arxiu; Jaume Riera i Joan Martí, col·laboradors de Raspall en els diccionaris, que han atès molt amablement totes les consultes que els he fet; Miquel Desclot i Carme Arenas, estudiosos i admiradors de l'obra de Raspall que m'han orientat i encoratjat en la meua tasca; Víctor Pàmies i Joan Puigmalet, lingüistes i lexicògrafs, coneixedors del món dels diccionaris, dels refranys i les frases fetes, que m'han ajudat a arrodonir els aspectes més específics de l'estudi de la lexicografia de Raspall; Josep Camps i Narcís Figueras, professors de la UOC que m'han orientat en l'elaboració del treball; Josep Daniel Climent, el director del meu treball que, malgrat la distància que ens separa, sempre l'he sentit al meu costat i fent-me costat. També agraeixo a la meua família tot el seu suport i comprensió durant aquests mesos que m'he dedicat més al treball de final de grau que no pas a ells. I, finalment, el meu agraïment més intens a Joana Raspall i Juanola pel seu immens llegat.

1.1. Objectius

Els objectius principals d'aquest treball són:

- Determinar quina ha estat l'aportació de Joana Raspall a la lexicografia catalana. Valorar el pes de la seva obra tenint en compte el context en què va ser elaborada i publicada i la repercussió que va tenir.
- Escatir quina és la relació entre aquests tres diccionaris i esbrinar quina podria ser la motivació que va portar Joana Raspall a escriure aquestes obres.
- Delimitar en la mesura que sigui possible quina ha estat la tasca de cada coautor en les tres obres per poder valorar la feina de Raspall.

Els objectius paral·lels o secundaris són:

- Entendre l'obra lexicogràfica de Joana Raspall dins el context de la seva vida i obra, una vida dedicada a l'activisme lingüístic i cultural i una obra creada amb una clara voluntat de servei a un país i a una cultura.

- Explorar un vessant de l'obra de Joana Raspall que encara ha estat poc estudiat, per motius diversos que també intentarem escatir, i reivindicar la seva tasca lingüística que, si bé ha estat menor en comparació amb la literària, no pot passar desapercebuda.

La hipòtesi de treball de la qual parteixo és que la seva aportació és molt personal i singular, sorgida del treball individual, en la foscor i reclusió a què obligava el franquisme. La tasca lingüística i cultural de Joana Raspall té sovint un caràcter molt lligat a la circumstància històrica, un caràcter a vegades d'emergència, per cobrir unes necessitats importants (com la manca d'eines lingüístiques per a la creació literària, per exemple: un diccionari de sinònims), salvar expressions en risc de desaparèixer (amb un diccionari de locucions i frases fetes) a causa de la indefensió que va viure la llengua catalana en el llarg període franquista i per l'absència o feblesa de les institucions que haurien de vetllar per preservar-la. Alhora, també treballa amb la hipòtesi que l'obra de Joana Raspall és la posada en pràctica d'un projecte cívic, intel·lectual i cultural que dura tota la seva llarga vida (1913-2013). Aquest projecte beu de fonts noucentistes, ja que la seva formació acadèmica més rellevant i decisiva la va rebre a l'Escola Superior de Bibliotecàries, s'enriqueix amb l'esclat cultural de la República, és amenaçat per la guerra, madura lentament i de manera solitària, aïllada, en la foscor del Franquisme, comença a veure la llum al final de la dictadura i esclata amb el ressorgiment de la democràcia.

1.2. Metodologia

Per a assolir aquests objectius he dissenyat una metodologia de treball que consisteix a estudiar cadascun dels tres diccionaris de l'autora des de tres vessants: *a)* la contextualització de l'obra, *b)* la descripció i anàlisi de l'obra, i *c)* l'estudi de les fitxes i el material amb què treballava l'autora.

a) Per a la contextualització de les obres em baso en les fonts escrites sobre Joana Raspall, com biografies, entrevistes a l'autora, publicades tant en suports audiovisuals com en mitjans escrits, i materials sobre els diccionaris (introduccions a les obres, crítiques de premsa, articles, conferències...). També recorro a les consultes a testimonis, com la família de Joana Raspall o els seus col·laboradors en els diccionaris i a experts en la matèria per a cobrir les possibles llacunes d'informació.

b) Per a la tasca de descripció de les obres em baso en l'estudi dels diccionaris publicats, que analitzo mitjançant criteris lexicogràfics i comparant les diverses edicions que se n'han publicat. Em serveixo, també, per a aquesta tasca, d'obres especialitzades en lexicografia.

c) Finalment, recorro a l'estudi de les fitxes manuscrites i els mecanoscrits de l'autora, que mostren el treball previ a la publicació de les obres, per a copsar els aspectes més interessants del procés d'elaboració i per a poder entreveure quina ha estat l'aportació a l'obra de cadascun dels autors.

1.3. Estat de la qüestió

Avui en dia podem afirmar que l'obra de Joana Raspall encara ha estat poc estudiada. Això es pot explicar perquè l'autora va començar a publicar a una edat relativament tardana si la comparem amb altres autors de la seva generació: la seva primera obra, *L'ermita de Sant Miquel*, va veure la llum l'any 1964, quan l'autora ja tenia 51 anys, i fins ben bé als anys noranta del segle XX no va començar a publicar amb regularitat i profusió. De fet, va ser arran de la commemoració del centenari del seu naixement (2013) que van començar a publicar-se estudis amb voluntat acadèmica. La major part d'aquest material posa el focus en l'estudi de l'obra poètica, sobretot la infantil i juvenil, que ha tingut molta difusió tant a escoles com a biblioteques. L'obra lexicogràfica, ara com ara, no s'ha estudiat

gaire, per motius que poden ser diversos i que intentarem escatir en aquest treball: probablement perquè és una obra menor en nombre de publicacions dins el currículum de l'autora, l'obra poètica pot haver eclipsat la lingüística; a més, els diccionaris podrien haver despertat menys interès als estudiosos de Raspall perquè són obres d'autoria compartida, que sempre han aparegut publicades en col·laboració amb altres autors. El fet que Raspall no tingués pràcticament cap vinculació amb el món acadèmic i universitari, podria ser un altre motiu que expliqués la manca d'estudis sobre els seus diccionaris; tanmateix, aquesta manca de bibliografia crítica tampoc no és un fet aïllat en el cas de Raspall, ja que la producció lexicogràfica en llengua catalana al segle XX ha estat força precària, perquè ha hagut de sobreviure a dues dictadures i una forta persecució i repressió; la recuperació de la llengua que es comença a percebre a partir dels anys seixanta i, sobretot, setanta no es veu encara corresposta per una bibliografia crítica, més enllà de les obres principals, segons analitzen Rico i Solà (1995: 165-166).

El material que s'ha publicat en relació amb els diccionaris de Raspall del qual tenim notícia el podríem agrupar en cinc blocs: *a)* els pròlegs dels diccionaris, *b)* les ressenyes de premsa i revistes sorgides arran de la publicació i les reedicions dels diccionaris, *c)* estudis generals sobre lexicografia catalana, *d)* estudis generals sobre Joana Raspall i *e)* estudis específics sobre els diccionaris.

1.3.1. Els pròlegs i les introduccions dels diccionaris

Els tres diccionaris de Joana Raspall van ser publicats amb un pròleg o introducció, almenys en la primera edició d'aquestes obres (en alguns casos, la reedició en formats diferents de l'original, com veurem més endavant, ha comportat la pèrdua del pròleg inicial).

Miquel Arimany, l'editor del *Diccionari pràctic de sinònims catalans*, en la primera edició (la de 1972) signa una breu introducció a l'obra en la qual contextualitza i descriu el diccionari i dona indicacions pràctiques per als usuaris. En la contextualització explica breument el procés d'elaboració de l'obra, en justifica les característiques (concisió del diccionari, especialment) i el situa en relació amb els altres dos diccionaris de sinònims apareguts prèviament (el *Diccionari de sinònims, idees afins i antònims*, de Santiago Pey, de 1970, i el *Diccionari de sinònims*, de Manuel Franquesa, de 1971); finalment, explica les novetats del present diccionari, que són la inclusió de mots pertanyents a elements espontanis i populars i la d'expressions compostes (o locucions) a la llista d'equivalències d'un mot; novetats que fan que aquest diccionari sigui complementari als altres dos ja publicats. Pel que fa a les característiques editorials, aquest diccionari és més reduït i manejable que els altres, i també més econòmic. Seguidament, en descriu les característiques tècniques, sobretot la descripció de la microestructura.

El professor i lingüista A.M. Badia i Margarit des del seu pròleg al *Diccionari de locucions i frases fetes* (1984), celebra l'aparició d'aquest nou diccionari perquè significa un increment de mitjans de la realització de la nostra cultura. Amb un to volgudament divulgador defineix de manera molt sintètica què són les locucions i les frases fetes i esmenta les possibles fonts lexicogràfiques que poden haver alimentat aquest diccionari, com pot ser el *Diccionari general de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra. Tot seguit analitza breument la situació sociolingüística del català després de gairebé quaranta anys d'absència o insuficiència d'ensenyament de la llengua i en denuncia l'empobriment, afavorit, també, per la proliferació dels mitjans audiovisuals que tendeixen a estandarditzar i a deixar de banda uns usos singulars, que són reivindicats en aquest diccionari. A continuació, Badia descriu succintament la microestructura de l'obra, i, finalment n'avalua la trajectòria professional i lingüística dels autors.

El lingüista Germà Colon i catedràtic emèrit de la Universitat de Basilea, en el seu breu pròleg al *Diccionari d'homònims i parònims* (1988), expressa la seva sorpresa i satisfacció per la publicació d'aquesta obra, d'una banda perquè és inèdita en altres llengües properes i de l'altra per la utilitat que hi veu per a un ampli ventall d'usuaris, i per la seva concepció pedagògica i les seves característiques tècniques (la utilització dels símbols fonètics de l'AFI, per exemple, o la seva disposició gràfica). Finalment, considera el diccionari una gosadia, ja que es tracta d'una comesa ambiciosa i arriscada, i executada brillantment.

A banda d'aquests pròlegs, els dos darrers diccionaris contenen una introducció tècnica per part dels mateixos autors, que no considerarem en aquest apartat, sinó en l'apartat d'anàlisi i estudi de cadascun dels diccionaris.

Tots tres pròlegs són breus i funcionen a manera de presentació i contextualització de les obres, però els manca un aprofundiment, una presa de distància i una part de crítica que només hem trobat, de moment, en articles molt posteriors, com comentem més endavant.

1.3.2. Les ressenyes de premsa i revistes

Són diverses les ressenyes dels diccionaris aparegudes en premsa i revistes, tant en el moment de la seva publicació, com en el moment de les reedicions, en el cas que se n'hagin fet. Normalment són ressenyes breus que contenen una fitxa tècnica i una breu explicació del contingut del diccionari, sense anar més enllà. D'entre aquestes ressenyes, volem destacar l'article «La batalla de los sinónimos» de Miquel Dolç (1972), en què compara els quatre diccionaris de sinònims apareguts gairebé simultàniament a començaments dels anys setanta, i entre els quals es troba el *Diccionari pràctic de sinònims catalans*, de Raspall i Riera; interessant, perquè va més enllà de la simple ressenya i perquè compara els diccionaris i en fa una valoració crítica, breu, això sí, perquè no deixa de ser un article de premsa. També convé destacar la ressenya de Josep Moran (1989) sobre el *Diccionari d'homònims i parònims*, de Raspall i Martí: en destaca la singularitat de l'obra, tant en la nostra llengua com en les llengües veïnes, el rigor del treball i la qualitat de la presentació.

1.3.3. Estudis generals sobre lexicografia catalana

L'estudi general sobre lexicografia catalana que he pres com a referència per a aquest treball és el de Solà i Rico (1995). Com que és un treball sintètic i, a més, pretén abraçar tota la tasca lexicogràfica feta sobre la llengua catalana, la menció a l'obra de Raspall no pot ser gaire aprofundida. De fet, l'única referència que s'hi pot trobar als diccionaris de l'autora és solament un breu esment al *Diccionari pràctic de sinònims catalans*, comentat de manera molt sintètica en el mateix epígraf que altres diccionaris de sinònims que aparegueren en dates similars, com el de Santiago Pey i el *Diccionari català de sinònims* d'Albert Jané. El *Diccionari de sinònims* de Manuel Franquesa és tractat en un epígraf a part, a continuació dels anteriors.

Els altres dos diccionaris de Joana Raspall no són estudiats en el treball de Rico i Solà.

L'altre volum general de lexicografia que utilitzo per fer aquest treball, el de Joaquim Rafel (2005), tampoc no n'esmenta cap dels tres.

1.3.4. Estudis generals sobre Joana Raspall

La major part dels estudis amb vocació acadèmica sobre Joana Raspall es van publicar arran de la commemoració del seu centenari l'any 2013. N'esmento alguns: Miquel Descot fou comissari de l'exposició «Joana Raspall, una escriptora centenària» organitzada a la seva ciutat natal, Sant Feliu de

Llobregat, i també va llegir la conferència o lliçó inaugural del curs escolar 2012-2013 de la mateixa ciutat, amb el títol «El llegat poètic de Joana Raspall», en què reivindicava la seva trajectòria com a activista cultural i n'analitzava l'obra poètica (des d'aquella mateixa conferència, Desclot reivindicava la publicació de la poesia completa de Raspall i d'altres obres seves, que van acabar veient la llum aquell mateix any o els següents). També és destacable l'aportació de Carme Arenas, que fou comissària de l'Any Joana Raspall i que en va estudiar a fons la biografia i també, com Desclot, l'obra poètica (fruit d'aquest estudi són diversos articles en revistes digitals i en paper i l'estudi introductor del volum de poesia lírica completa, aparegut l'any 2013, amb el títol *Batec de paraules*). També són dignes d'esmentar les ressenyes de Feliu Formosa per a la pàgina de l'autora al portal literari Lletra i la d'Eugènia Morer per a la pàgina personal de l'autora a la web de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC), ressenyades, totes dues, a la bibliografia. Arran de la mort de Raspall, el mateix any 2013, també es van publicar diverses ressenyes, necrològiques i articles d'homenatge.

En els estudis generals sobre la figura de Joana Raspall que he estudiat n'esmenten l'obra lexicogràfica però sempre de manera breu; la majoria d'estudis, com ja hem explicat anteriorment, posen el focus en la seva obra poètica.

1.3.5. Estudis específics sobre els diccionaris

Fins ara, l'estudi més aprofundit sobre algun dels diccionaris de Joana Raspall, el *Diccionari de locucions i frases fetes*, és l'aportació que va presentar el lingüista Víctor Pàmies a la taula rodona «Les frases fetes, les frases que ens fan» (abril del 2013), que va tenir lloc, també, en el marc del centenari del naixement de l'autora, a Sant Feliu de Llobregat (n'hi ha un resum publicat al blog personal de l'autor, i en donem la referència completa a la bibliografia). És una conferència de caràcter divulgatiu, tenint en compte el context (una taula rodona amb diversos ponents) i un auditori compost majoritàriament per públic no especialitzat. Tanmateix, introdueix un punt de crítica i valoració de l'obra, que la fa interessant. Pàmies hi detecta, per exemple, mancances, inconsistències i en reivindica la publicació d'una revisió aprofitant els mitjans informàtics de processament de dades que els autors no tenien en el moment de l'elaboració del diccionari; m'hi referiré amb més detall a l'apartat d'estudi d'aquest diccionari. En aquesta mateixa taula rodona hi va intervenir Mari Luz Retuerta, directora de l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat, dipositari del Fons Joana Raspall, que conté les fitxes manuscrites dels diccionaris; Retuerta féu una breu explicació de com la tasca feta en el diccionari de sinònims va poder inspirar i fornir de material el següent diccionari, el de locucions i frases fetes. També hi va intervenir el lexicògraf Joan Puigmalet, que va contextualitzar el *Diccionari de locucions i frases fetes* dins l'obra lexicogràfica de Raspall.

Dels altres diccionaris no n'he trobat cap article que els estudiï en profunditat.

2. Joana Raspall. Una vida d'activisme cultural

2.1. Context històric i cultural

Joana Raspall i Juanola (Barcelona, 1913 – Sant Feliu de Llobregat, 2013) va pertànyer a una generació d'intel·lectuals extraordinària, la generació anomenada «de la República» (Desclot 2013: 6) o també la «generació sacrificada» (Prats 2013: 11), ja que fou la que va viure amb plenitud l'esclat de llibertat i eufòria cultural de la República i, més tard, la repressió i persecució més terribles, que els va dur a la mort, a l'exili o els va condemnar al silenci. Pertanyien a aquesta generació autors com Salvador Espriu, Bartomeu-Rosselló Pòrcel, Agustí Bartra, Rosa Leveroni, Màrius Torres, Marià Villangómez, Joan Teixidor, Mercè Rodoreda, Joan Vinyoli, Joaquim Amat-Piniella, Aurora Diaz Plaja, Josep Palau i Fabre, Montserrat Abelló o Joan Brossa, per anomenar-ne alguns; és a dir, autors de primera línia, intel·lectuals brillants i molt ben preparats. És una generació que va néixer al voltant de l'any 1910, en el context del desplegament del projecte modernitzador de la Mancomunitat de Catalunya, presidida per Enric Prat de la Riba. Aquesta fornada d'intel·lectuals va rebre una sòlida formació i van viure en primera persona el pas endavant per a la cultura, l'educació i la llibertat que va propiciar la República proclamada l'any 1931. Així resumeix Miquel Desclot el destí d'aquesta generació:

«Aquella joventut formada d'una manera seriosa, moderna i universal, en tots els àmbits, semblava cridada a portar Catalunya a un grau de civilització homologable amb el de l'Europa més avançada del seu temps. Però, malauradament, tot el que havia tingut de privilegiada ho va tenir després de dissortada, en rebre també a la flor de la vida les envestides furibundes de la caparruda cabra hispànica: primer, la dictadura del general Primo de Rivera i la del general Berenguer, que els van obligar a viure l'adolescència en un ambient repressiu per al qual no estaven formats, i després la rebel·lió de l'exèrcit espanyol que els va abocar en plena joventut a una guerra sanguinària i despietada, on molts van morir; i ja acabada la guerra els va empènyer a un exili o a un silenci forçosos que va reduir els sobrevivents a una autèntica generació sacrificada, pràcticament perduda per al que semblava el seu destí prometedor.» (Desclot 2013: 6)

Malgrat pertànyer a aquesta generació, Joana Raspall no ha estat estudiada al costat d'aquests autors, a causa de la publicació tardana de la seva obra literària: la producció literària de Raspall no comença a publicar-se fins als anys vuitanta, quan una bona part dels companys de generació ja havien desaparegut. I és que Joana Raspall «ha gaudit del rar privilegi de mantenir un cap clar, creatiu i entusiasta fins a la ratlla dels cent anys» (Desclot 2013: 6). Però, a què es deu el retard en la publicació de la seva obra literària? Margarida Prats hi troba aquesta causa:

«la decisió que va prendre [Joana Raspall] de contribuir a salvar i dignificar la nostra llengua amb diverses activitats: classes clandestines de català, participació en projectes culturals de la seva ciutat, implicació en plataformes cíviques, i feina metòdica d'aplegar fitxes per a la publicació de diccionaris. Més tard, va emprendre l'aventura de dignificar la poesia per a infants.» (2013: 5)

És a dir, abans de dedicar-se plenament a la creació literària, va prioritzar omplir buits i cobrir necessitats, com la manca de diccionaris o de poesia per a infants en la nostra cultura, fruit del seu activisme cultural i de la voluntat de servei que sempre la van caracteritzar, i que emanaven de la seva formació noucentista. En aquest treball estudio una part d'aquesta dedicació de Raspall a salvar i dignificar la nostra llengua: la que es concreta en l'obra lexicogràfica.

2.2. Esbós biogràfic

Joana Raspall, filla del comerciant de fruita Bonaventura Raspall Pahissa i de Joana Juanola Devavry, natural d'Épernay (França), va néixer a Barcelona, tot i que tenien la residència al Masnou, fins que el 1916 es van instal·lar a Sant Feliu de Llobregat, a la casa que el pare havia encarregat a l'arquitecte modernista Gabriel Borrell, i on Joana Raspall va viure la resta de la seva vida. Estava matriculada a l'escola pública, però hi assistia de manera irregular per problemes de salut (afeccions bronquials): passava moltes hores a casa, fent classes particulars amb Pilar López Zappino, deixeble de Ferrer i Guàrdia, i llegia molt: Cervantes, Victor Hugo, Verdaguer, Guimerà, Maragall, novel·les d'aventures...

Durant els anys 1925 i 1926 va estudiar en un pensionat de monges a Perpinyà, per poder aprendre la llengua materna de la seva mare, d'origen francès, però va haver de tornar a Sant Feliu per la mort de l'avi i del pare, que van tenir lloc amb pocs mesos de diferència, i ja no se'n va tornar a anar. Va obtenir el certificat d'estudis primaris a les escoles franceses de Barcelona. També va estudiar comerç, per incorporar-se al negoci familiar.

Durant la Dictadura de Primo de Rivera i la Segona República va participar en iniciatives cíviques i culturals a Sant Feliu, com l'Escola de Declamació Miquel Rojas; a més escrivia assíduament al butlletí mensual d'aquesta escola, *Claror*, i també a altres revistes locals, com *El Eco del Llobregat* i *Alba*. Durant aquells anys va començar a escriure els primers versos, guions de teatre i col·laboracions en premsa local sobre temes diversos i amb idees avançades com l'educació de les noves generacions, la defensa del sufragi femení, les colònies a la natura per a infants i les biblioteques infantils. Arran del seu interès per crear una biblioteca infantil a Sant Feliu de Llobregat, va contactar amb Jordi Rubió i Balaguer, director de la Biblioteca de Catalunya, que la va animar a presentar-se a les proves per accedir als estudis de l'Escola Superior de Bibliotecàries, segons explica ella mateixa a l'entrevista que li va fer Puig (2009).

Va iniciar els estudis l'any 1935, en aquell «oasi de cultura» (Desclot 2013: 10) que era l'Escola de Bibliotecàries, i la formació va durar tres anys, sota el mestratge d'intel·lectuals de renom com Jordi Rubió, Joan Petit, Carles Riba, Ferran Soldevila o Pere Bohigas. Aquests anys d'estudi van suposar per a Raspall una gran fita intel·lectual. Segons afirma Carme Arenas:

«A part d'una bona formació, Joana va rebre a l'Escola de Bibliotecàries aquest sentit de pertinença a un projecte que havia de dur el país a les cotes més altes en matèria social i cultural, i que es concretava també en la defensa d'uns valors essencials com la integritat, el rigor, la professionalitat, la generositat i l'esperit de servei envers una causa col·lectiva» (2013: 12).

En el temps de la República va participar «de l'ambient d'il·lusió col·lectiva que vivia Catalunya als anys trenta, a través d'una actitud cívica i de servei a la cultura que no deixarà mai, centrada sobretot en la defensa de la llengua» (Arenas 2013: 10).

En acabar els estudis, va fer les pràctiques a la biblioteca de Vilafranca del Penedès, fins al final de la guerra. En aquella biblioteca va protagonitzar un episodi molt representatiu del seu tarannà lluitador en defensa de la cultura. Com ella mateixa explica a l'entrevista que li va fer Jaume Rius (2012), a les portes del final de la guerra, i veient que l'entrada dels nacionals era imminent, Raspall, juntament amb la seva companya de biblioteca, Roser Lleó, van desar en caixes tots els llibres en català de la biblioteca i els van carregar en camions de l'exèrcit republicà que es retirava. Van travessar de nit les muntanyes de l'Ordal sota les bombes feixistes i finalment, l'endemà, van poder lliurar aquests llibres a la Biblioteca de Catalunya, directament a les mans del seu director Jordi Rubió, i allí van ser preservats. De la mateixa manera que Raspall va salvar aquests llibres en català, uns anys més tard es dedicaria a l'elaboració dels diccionaris amb la finalitat de salvar la seva llengua.

Després de les pràctiques a la biblioteca de Vilafranca, Raspall ja no tornaria a exercir mai més de bibliotecària. Ara bé, l'activisme lingüístic i cultural no el va abandonar mai.

L'any 1942 es va casar amb el metge Antoni Cauhé i Huguet, amb qui va tenir tres filles i un fill. Els anys quaranta i cinquanta van ser anys de dedicació a la casa i a la família. Van ser uns anys de desconexió amb el món intel·lectual, ja que els seus professors i companyes d'estudis eren a l'exili, malgrat tot, ni tan sols en aquests anys, Joana Raspall no va abandonar mai la creació literària ni l'activisme lingüístic; als anys cinquanta va començar a escriure guions teatrals per a la ràdio, i feia classes de català, a casa seva, de manera discreta i privada.

Foren anys difícils des del punt de vista cultural. Fou en aquell temps que engegà la seva tasca lexicogràfica. Així ho explica Miquel Desclot:

«La primera empresa, reprenent un vell intent de joventut, va ser l'elaboració d'un *Diccionari de sinònims* (fins aleshores no n'hi havia cap en català), que va anar construint pel sistema ancestral de l'acumulació de fitxes en capsades adaptades a l'efecte, i que es va publicar l'any 1972, amb la col·laboració final de Jaume Riera i Sans. A continuació es va embarcar encara en un inusual *Diccionari de locucions i frases fetes*, que va aparèixer l'any 1984, amb la revisió de Joan Martí. I, per si no n'hi havia prou, encara va repetir l'experiència amb un també insòlit *Diccionari d'homònims i parònims*, que va aparèixer el 1988, de nou amb revisió de Joan Martí» (2013: 15).

I així Carme Arenas:

«Raspall no para d'escriure i el mal tracte que pateix la cultura catalana la converteix en salvadora dels mots de la llengua que tant estima. Així, fent honor a la seva formació, anirà recopilant material lexicogràfic, el qual revertirà en unes eines molt útils encara avui, com ho són els tres diccionaris: el *Diccionari de sinònims* (1972), acabat en col·laboració amb Jaume Riera i Sans, el *Diccionari de locucions i frases fetes* (1984), que rebé el Premi Marià Aguiló, concedit per l'IEC, i el *Diccionari d'homònims i parònims* (1988), editat sota revisió de Joan Martí» (2013: 13-14).

Als anys seixanta i setanta va participar activament en la revifada de la cultura catalana: reunions i tertúlies literàries, participació en l'Assemblea de Catalunya i en l'organització d'actes a Sant Feliu de Llobregat per aconseguir majors llibertats per al país. L'any 1974 va promoure la creació del premi de poesia per a joves creadors Martí Dot, amb amics seus com Llorenç Sans, Matilde Bertran o Jaume Bosch. L'any 1975 morí el seu marit i, amb els fills ja grans, trobà el temps per treballar activament en diversos projectes col·lectius com la secció infantil del Congrés de Cultura Catalana. Va escriure força teatre per a infants i va contribuir a crear la col·lecció Edebé de teatre en català.

Als anys vuitanta va reprendre les col·laboracions amb la premsa local, a la revista *Va i ve*, on desenvolupava entre altres col·laboracions, una secció de dubtes sobre llengua. També feia conferències, xerrades a escoles, dinamitzava tertúlies literàries, va esdevenir membre activa de l'Associació de Veïns Can Nadal i va participar activament en la definició del projecte cultural de la ciutat de Sant Feliu de Llobregat. És en aquesta època que va començar a dedicar-se a l'escriptura de manera intensiva i en tota mena de gèneres: conte, novel·la, teatre i, sobretot, poesia. Als anys noranta començà a publicar de manera continuada i començaren a arribar els reconeixements, primer en l'àmbit local, més endavant a nivell de país.

L'any 2013, en commemoració del centenari del seu naixement, es va celebrar l'any Joana Raspall, amb multitud d'actes de reconeixement arreu de Catalunya, als quals Raspall va poder ser present malgrat la seva salut cada vegada més delicada. Va morir el 4 de desembre del 2013, poc després de la clausura dels actes de l'any Raspall.

2.3. Reconeixements rebuts per Joana Raspall

Si, com ja he comentat més amunt, l'obra de Joana Raspall es va publicar relativament tard, quan ella ja tenia una edat avançada, els reconeixements a la seva obra, també han estat tardans, especialment els de país. Afortunadament, l'extraordinària longevitat de l'autora va permetre que pogués viure en persona la major part d'aquests reconeixements. Si bé Raspall ha estat una figura admirada i reivindicada des de sempre a la seva ciutat, Sant Feliu de Llobregat, on tota la vida va mostrar una actitud cívica i participativa, els reconeixements nacionals han estat més tardans. El primer homenatge important que va rebre fou la medalla d'or de la seva ciutat, Sant Feliu de Llobregat, el 1993. Anys més tard, el 2001, el Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, amb seu a la seva capital, Sant Feliu, li va atorgar el trofeu de reconeixement cívic i cultural Agna Canalies de literatura. El 2004 es creava a Sant Feliu el concurs de relats breus Joana Raspall del Casal de la Dona. Dos anys més tard, el 2004, i a partir d'una iniciativa ciutadana sorgida a Sant Feliu, Joana Raspall va rebre la creu de Sant Jordi de mans de Pasqual Maragall, l'aleshores president de la Generalitat de Catalunya. El 2008 l'ajuntament de Sant Feliu de Llobregat va posar el nom de Joana Raspall a un vial important de la ciutat. L'any 2010, la Generalitat de Catalunya va reconèixer novament la seva dedicació i treball al servei del país amb l'atorgament de la Medalla al Treball President Macià. Finalment, l'esclat d'homenatges i publicacions va arribar l'any 2013, amb la commemoració del centenari del seu naixement, declarat Any Joana Raspall per l'ajuntament de Sant Feliu. Durant l'Any Joana Raspall es van celebrar centenars d'actes a tot Catalunya, sobretot a escoles i biblioteques, però també hi hagué diversos actes institucionals, publicacions en editorials diverses i el reconeixement a tota la seva trajectòria vital i cultural amb el Premi de la Crítica Serra d'Or 2013.

3. Els diccionaris de Joana Raspall

Joana Raspall va publicar tres diccionaris entre els anys 1972 i 1988: el *Diccionari pràctic de sinònims catalans* (1972), el *Diccionari de locucions i frases fetes* (1984) i el *Diccionari d'homònims i parònims* (1988). Tots tres van ser publicats en col·laboració amb altres autors: el primer el va elaborar amb el seu amic Jaume Riera i Sans, lingüista, professor de català i erudit medievalista, també santfeliuenc; i els altres dos amb el filòleg i professor Joan Martí i Castell. A continuació desgranaré els elements essencials per a l'estudi dels diccionaris: quines foren les motivacions per a escriure aquestes obres, quina relació pot haver-hi entre els tres diccionaris, com era la metodologia de treball seguida per Joana Raspall, en què va consistir la intervenció de cadascun dels coautors, quina repercussió van poder tenir aquestes obres en la lexicografia catalana i quina en va ser la recepció per part del públic.

3.1. Joana Raspall lexicògrafa

Raspall no era lingüista de formació, però tenia un gran sentit de llengua. De petita havia hagut de faltar molt a escola per problemes de salut, i durant el repòs obligat va poder llegir els grans autors de la literatura catalana del moment: Verdaguer, Maragall i Guimerà, que li serviren de referent i alhora de pòsit cultural.¹ Aquest sentit de llengua possiblement va ser reforçat amb una sòlida formació a l'escola francesa, tant a Perpinyà com a Barcelona, i consolidat amb els estudis superiors a l'Escola de Bibliotecàries, on va poder completar la seva formació lingüística de mans de filòlegs i escriptors de primera línia. A banda d'aquesta formació lingüística, l'«oasi de cultura» que era aquesta escola, recuperant paraules de Miquel Desclot, li va transmetre un profund sentiment de pertinença a una cultura i unes fortes conviccions en defensa de la llengua. També la certesa que la cultura i l'educació són dos dels pilars fonamentals per a la construcció d'un país.

Aquesta formació noucentista i la voluntat de servei que impregnà tota la generació d'intel·lectuals a la qual pertanyia Raspall, esdevingueren, ben segur, el motor que va moure Raspall a dedicar una bona part de la seva tasca intel·lectual a la confecció de diccionaris. Es va dedicar a escriure allò que creia que li faltava a la nostra llengua. No hi havia diccionaris de sinònims en aquella època, una eina importantíssima per a la creació literària, però també per a la tasca docent, i, de fet, útil per a qualsevol usuari de la llengua; per tant, Raspall va creure que n'havia d'elaborar un. Per Raspall, un diccionari era una eina, un servei als usuaris de la llengua, però també un acte de preservació i de salvació d'uns mots que eren perseguits i corrien el perill de ser anorreats. La consciència de salvar els mots, també l'havia expressada Salvador Espriu, company de generació de Raspall, en aquests versos:

«Però hem viscut per salvar-vos els mots,
per retornar-vos el nom de cada cosa».²

I Raspall, en nombroses entrevistes, afirmava: «jo volia salvar la llengua!», en justificació de la seva tasca lexicogràfica.

1

En les notes manuscrites conservades a l'ACBL, concretament en un document de treball del *Diccionari d'homònims i parònims*, reproduït a l'annex 4, en unes anotacions sobre la pronúncia d'uns mots, d'especial importància en aquest tipus de diccionari, Raspall fa al·lusió a com aquests mots són pronunciats al *Canigó*, de Verdaguer. Concretament hi diu: «brotx / bronja – He posat accent greu. És com ho dic i és al *Canigó*; exit / rem - No ha de dur accent greu? És al *Canigó*; sanglot / singlot – No ha de dur accent agut? És al *Canigó*.»

2 Del poema «Inici de càntic en el temple» (1965).

Aquesta tasca cívica, cultural, d'activisme lingüístic, en el cas de Raspall té un altre valor afegit, i és que era dona. En els seus escrits de joventut en premsa local i comarcal s'havia mostrat defensora del sufragi femení i encoratjava les dones a fer les mateixes feines que els homes. La seva aportació al camp de la lexicografia, un terreny molt tècnic i tradicionalment reservat als homes, també es pot interpretar, si es vol, com una tasca d'activisme feminista. Abans que ella, poques dones havien gosat aventurar-se en la creació d'un diccionari en català: l'any 1970, Lliberta Bassas i Edo havia publicat un diccionari infantil il·lustrat, *El meu primer Sopena*, i també, anteriorment, altres autores havien inclòs vocabularis en obres seves, com Rosa Obradors Rovira dins l'*Ortografia catalana. Mètode pràctic* (1930), i Roser Latorre Garcia a *Primer curso de catalán* (1966); també hi havia els vocabularis il·lustrats de Fina Rifà (1967).³ Raspall es podria considerar una pionera en els diccionaris per a adults; «Raspall és la nostra Maria Moliner, no tant sobre lexicografia sinó sobre paremiologia: em fascina la capacitat de sistematitzar les frases fetes, que acaben convertides en versos col·lectius», afirmava el lingüista i escriptor Màrius Serra amb motiu del centenari de Raspall (citada a Jordi Nopca 2013: 43).

La metodologia de treball de Raspall era ben particular. Segons la seva filla, no s'hi dedicava de manera exclusiva: de dia s'ocupava de la casa i els fills i portava l'administració del consultori mèdic del seu marit. Als vespres, quan feia companyia al marit durant les guàrdies nocturnes, Raspall es dedicava a escriure i a recopilar paraules per als seus diccionaris. Eren paraules que recollia al llarg del dia perquè les llegia en algun lloc o les escoltava a la ràdio, i les anava guardant en fitxes que desava en caps de sabates, ordenades alfabèticament. «Tota la vida guardava paraules», afirma la seva filla, Imma Cauhé.

A continuació estudiaré els diccionaris i les seves particularitats.

3.2. *Diccionari pràctic de sinònims catalans*

3.2.1. Context

De tots els diccionaris de Raspall, aquest primer, publicat l'any 1972, és potser el que té un origen més incert. Segons la filla, Imma Cauhé, la idea de publicar aquesta obra la hi va donar un professor de l'Escola de Bibliotecàries, però Cauhé no recorda qui fou, i el seu nom no ha quedat registrat enlloc; tampoc els altres testimonis consultats (Jaume Riera, Miquel Desclot, Carme Arenas) no l'han pogut precisar. Però, atès que els d'estudis a l'Escola de Bibliotecàries foren els únics anys en què Raspall tingué contacte amb el món intel·lectual de l'època, és força probable que l'impuls per a iniciar la tasca lexicogràfica li vingués d'alguna persona relacionada amb l'Escola, on va estudiar entre els anys 1935 i 1938; ja que després de la carrera, Raspall va viure molt aïllada intel·lectualment i replegada en l'exili interior a què la va condemnar la dictadura.

Segons afirma Imma Cauhé, sembla que aquest professor li degué facilitar unes quantes fitxes o cèdules ja elaborades, perquè Raspall en continués la tasca. Jaume Riera i Sans, col·laborador de Raspall en aquest diccionari, confirma aquesta idea: quan Raspall li va proposar de col·laborar en el projecte a finals dels anys seixanta, li va explicar que les cèdules les havia començades a elaborar una altra persona, però no li va revelar mai de qui es tractava. Miquel Desclot (2013: 15) en parla en aquests termes «La primera empresa, *reprement un vell intent de joventut*» va ser aquest diccionari. Per tant, podria ser que aquest «vell intent de joventut» hagués tingut lloc al voltant de l'època d'estudiant a l'Escola de Bibliotecàries, i l'hagués reprès més tard, vora els anys seixanta. En la mateixa línia, en

³ Agraeixo al lexicògraf Joan Puigmalet la informació sobre aquestes autores.

la presentació del diccionari, l'editor, Miquel Arimany, hi afirma que el diccionari «començà a ésser escrit fa bastants d'anys i reprès diverses vegades» (Raspall i Riera 1979: VII).

A aquest impuls extern cal sumar-hi, naturalment, les motivacions pròpies de Raspall per protegir i salvar la llengua que l'autora santfeliuensa sempre va tenir clares i la voluntat de servei a una llengua i una cultura, de què ja he parlat anteriorment.

En el moment en què Raspall es posà a elaborar el diccionari de sinònims, no n'hi havia cap altre de publicat. Quan el van tenir enllestit i van començar a buscar editor, tampoc no se n'havia publicat cap. Però la cerca d'editorial va ser una tasca àrdua i treballosa, a la qual no devia ajudar gaire la manca de vinculació de Joana Raspall amb el món intel·lectual i acadèmic. Jaume Riera m'explicà que va demanar suport a acadèmics com Jordi Rubió o Ramon Aramon perquè els ajudessin a entrar en el món editorial, però tots dos van declinar la proposta; tanmateix, aquests dos autors van signar els pròlegs als diccionaris de Pey i Franquesa, respectivament.

Finalment, dos anys després d'haver iniciat la recerca d'editor, Miquel Arimany, propietari de la petita editorial Arimany, va decidir apostar per ells. Llavors sí que, quan Arimany els va publicar l'obra, ja hi havia al mercat dos altres diccionaris de sinònims: els ja esmentats de Santiago Pey, *Diccionari de sinònims, idees afins i antònims*, publicat a l'editorial Teide l'any 1970 i el *Diccionari de sinònims* de Manuel Franquesa, publicat a l'editorial Pòrtic el 1971. Poc després en va aparèixer un altre, el *Diccionari català de sinònims*, d'Albert Jané, publicat per l'editorial Aedos, l'any 1972. Però tots tenien característiques que els diferenciaven: el de Raspall i Riera aportava un tret diferencial, el de la fraseologia (la inclusió de locucions), que era molt més abundosa en el seu diccionari que no pas en els altres. Raspall i Riera consideraven que en alguns casos el sinònim més exacte no era una paraula sola sinó un grup de paraules o locució. Les locucions que apareixien al diccionari de sinònims de Raspall i Riera eren el seu valor afegit i, segons em va explicar Riera, l'editor les va apreciar molt, va demanar-ne més i per això se'n va arribar a publicar una nova edició, ampliada, l'any 1975.

Raspall va elaborar bona part del diccionari partint del recull inicial que li havia donat aquella persona anònima, va completar les fitxes amb llistes de paraules sinònimes, hi va afegir locucions i també un bon nombre de noves entrades. Tot el que Raspall escrivia, Riera ho revisava i corregia; les intervencions de l'amic lingüista són molt tècniques, precises i acurades. Van treballar molt braç a braç, segons m'explicà el mateix Riera, i segons confirma, també, la família Raspall.

3.2.2. Descripció i anàlisi de l'obra publicada

Segons dades del lexicògraf Joan Puigmalet (2013), el diccionari té prop de 12.000 entrades en la primera edició, i unes 13.000 en la segona, que fou ampliada.

En l'anàlisi de la hiperestructura del diccionari, en la seva primera edició, la de 1972, trobem com a element inicial o prenuclear una presentació signada per l'editor, que n'explica els continguts i el maneig. A la segona edició ampliada s'hi afegeix una llista-índex de frases per a la recerca de sinònims. Quan l'obra es reedita a Edicions 62 aquest pròleg d'Arimany és eliminat i substituït per una breu presentació dels dos autors. Com es pot veure en l'apartat 3.2.4. que fa referència a la història editorial del diccionari, el títol de l'obra també ha anat variant al llarg de la seva història editorial. Mentre és publicat a Arimany el títol varia de *Diccionari pràctic de sinònims catalans* a *Diccionari usual de sinònims catalans*, segons si es tracta de la primera edició o de l'edició ampliada. Quan l'obra passa a Edicions 62, es reprèn el títol de la primera edició *Diccionari pràctic de sinònims*, però amb els continguts ampliat de la segona; i el mot «catalans» desapareix definitivament del títol.

Joana Raspall signa el diccionari com a Joana Raspall de Cauhé en totes les edicions publicades a Arimany, prenent el cognom del seu marit Antoni Cauhé; també havia signat amb el cognom del marit la primera obra teatral que publicà, *L'ermita de Sant Miquel*. Quan el diccionari passa a Edicions 62, ja signarà com a Joana Raspall i Juanola, i així també ho farà en totes les obres posteriors.

Pel que fa a la macroestructura del diccionari, l'organització i l'ordenació de la nomenclatura, observem que l'ordenació dels termes és alfabètica, però el subcriteri d'ordenació alfabètica ha variat també al llarg de la història editorial del diccionari. Quan va ser publicat per primera vegada a l'editorial Arimany, el subcriteri era el d'ordenació lletra per lletra, en què no es tenen en compte els espais en blanc (aquest mateix subcriteri és el que se seguia en el *Diccionari general de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra, segons Joaquim Rafel (2005: 87)). Però en les edicions publicades per Edicions 62, el subcriteri d'ordenació que s'hi ha aplicat és el de mot per mot, que compta l'espai en blanc com un caràcter d'ordenació (subcriteri d'ordenació utilitzat en el *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC, també segons Rafel (2005: 87)). Així doncs, la versió publicada a Arimany comença amb el mot «àbac», mentre que la d'Edicions 62 comença amb el terme «a posteriori», que en el diccionari d'Arimany apareix entre «aprimorat» i «aprofitar».

En l'anàlisi de la microestructura del diccionari trobem l'entrada, en negreta (sense informació morfològica, fonètica...), seguida de la llista de paraules sinònimes, separades per comes i mitjançant una barra inclinada per indicar diferents rams de sinonímia o grups semàntics. Exemple (indicacions meves entre claudàtors):

família [primer ram de sinonímia] parentela, prole, ascendents, descendents / [segon ram] llinatge, estirp, raça, casta, clan, tribu, casa, dinastia / [tercer ram] parentiu / [quart ram] grup, classe, mena

Com que en alguns casos el sinònim més ajustat no és un mot sol sinó una frase o una locució, els autors n'hi han introduït un bon nombre en el diccionari. Exemple (donem en cursiva els termes afegits en la versió del diccionari que es va ampliar a petició de l'editor Miquel Arimany):

hora moment, temps / **en mala** ~, *a deshora*, inoportunament, malastrugament / **no anar a l'**~, anar malament, no filar prim / **d'**~, a bona hora, aviat / **a bona** ~, *aviat, d'hora* / **a alt[r]a** ~, tard / **a tota** ~, a cada moment, sempre / **a última** ~, en el darrer moment, al final / **a** ~ **baixa**, a posta de sol / **a hores d'ara**, en aquests moments / **la seva** ~, l'hora de la mort / **abans d'**~, *prematurament*.

Finalment, pel que fa a les estructures d'accés, hi ha indicacions als peus de pàgina dels mots amb què acaba cada pàgina. En la nova edició d'Edicions 62, aquestes indicacions es donen a les capçaleres del full.

3.2.3. Estudi dels manuscrits de l'autora

Del *Diccionari pràctic de sinònims catalans* se'n conserven a l'ACBL les capses amb les fitxes originals manuscrites i també el material corresponent a les esmenes i addicions (vegeu a l'annex 1 la descripció completa dels materials que Raspall va dipositar a l'arxiu i a l'annex 2 fotografies de fitxes de mostra del diccionari de sinònims). Les fitxes del diccionari il·lustren perfectament el procés d'elaboració abans esmentat. S'hi arriben a distingir tres cal·ligrafies: la primera, la de l'autor anònim de les primeres fitxes és una cal·ligrafia regular i arrodonida, escrita sempre amb ploma estilogràfica de color negre; la segona, la de Joana Raspall, més vertical i inclinada, en bolígraf, generalment blau; finalment, una tercera cal·ligrafia, suposadament la de Jaume Riera, diferenciada de les dues anteriors i feta sempre amb bolígraf verd. Es veu clarament com una bona part de les fitxes són iniciades per l'autor anònim: hi apareix el lema i una primera llista de sinònims i una numeració a la cantonada superior dreta de la fitxa. No hi ha una correspondència directa entre nombre de fitxes i nombre

d'entrades; possiblement per aprofitar el paper, hi ha més d'una entrada per fitxa (això ja passa en els materials de l'autor anònim). Joana Raspall no solament afegeix més sinònims a les llistes creades per l'anònim, sinó també noves entrades, a vegades intercalades entre les entrades originals de l'autor anònim. En alguns casos, l'atapeïment de termes en una mateixa fitxa devia acabar resultant confús o il·legible; suposem que és per això que trobem fitxes mecanoscrites, suposadament passades en net, per millorar-ne la claredat de lectura. En altres casos, les entrades intercalades s'hi afegeixen amb la creació de noves fitxes que es reconeixen perquè s'afegeix un número 1 encerclat al costat de la numeració inicial, i també perquè en aquestes fitxes no hi apareix la cal·ligrafia de l'autor anònim; a més, el color del paper d'aquestes fitxes és més blanc que no pas l'altre, esgrogueït pel pas del temps (entre unes fitxes i altres podria haver-hi ben bé trenta anys de diferència).

Riera m'explicà que la primera vegada que van presentar el material a una editorial hi van portar directament les capses de sabates amb les fitxes. Les vegades successives ja hi van portar l'obra passada en net mecanografiada per ell mateix. Aquests mecanoscrits no es troben a l'ACBL, però en canvi sí que hi ha els mecanoscrits de les altres dues obres, ja que aquestes sí que les va mecanografiar la mateixa Joana Raspall, com em va contar la seva filla.

També hi ha els documents de Raspall corresponents a les esmenes de la segona edició i la llista d'addicions. Juntament amb la llista d'addicions hi ha una nota manuscrita de Joana Raspall adreçada a Jaume Riera en què l'autora expressa la seva angúnia per treballar amb presses, en referència a l'encàrrec d'Arimany per a ampliar el nombre de locucions en la segona edició del diccionari, i també hi inclou qüestions tècniques com la dificultat de prescindir dels adverbis en les llistes de sinònims.

No hi ha lloc en aquest treball per a fer un estudi exhaustiu de les fitxes, però, fet un primer tast, sembla que la introducció de fraseologia o locucions en el diccionari és una aportació original de Raspall a la tasca iniciada per l'autor anònim. Podríem dir, doncs, que Raspall es fa seu el diccionari i el personalitza amb el seu estil propi, proper al llenguatge espontani i popular. Com a exemple il·lustratiu d'aquesta observació, vegeu a l'annex 2 la fitxa del verb *ploure*, en què l'autor anònim dona com a sinònims: «plovisquejar, ploviscar, borrarimejar, roinar, roinejar, brusquejar, brusquinejar, gotejar» i Raspall hi afegeix, a més de mots, locucions: «gotellimar, ruixar, diluviar, descarregar, fer la xim-xim, ploure a bots i barrals / caure al damunt / abundar / ploure sobre mullat [...] / ara plouen figures, creu-t'ho!, ara li fan el mànec, demà m'afaitarà!».

3.2.4. Història editorial del diccionari⁴

Dono a continuació una cronologia de publicacions de l'obra.

1972: *Diccionari pràctic de sinònims catalans. Mots i frases*. Barcelona: Arimany.

1975: *Diccionari usual de sinònims catalans. Mots i frases*. Barcelona: Arimany. [Ampliació]

1979²: *Diccionari pràctic de sinònims catalans. Mots i frases*. Barcelona: Arimany. [reedició de la de 1972]

1982²: *Diccionari usual de sinònims catalans. Mots i frases*. Barcelona: Arimany. [reedició de l'ampliació de 1975]

⁴ Per a l'elaboració d'aquest apartat i els corresponents als altres diccionaris em baso en les dades de l'Agència Espanyola del ISBN del Ministerio de Cultura. La cronologia pot no ser exhaustiva, perquè en les dades del Ministerio de Cultura no s'hi comptabilitzen les reimpressions.

Després de la mort de Miquel Arimany, una empresa n'adquireix el fons editorial. Raspall i Riera aconsegueixen recuperar els drets de publicació del diccionari i el presenten a Edicions 62, amb qui signen contracte el 18/12/1995, segons informa Jaume Riera.

1996: *Diccionari pràctic de sinònims. Nova edició*. Barcelona: Edicions 62 [edició feta a partir de la versió ampliada de 1975. No ens consta el nombre de reimpressions].

2012: *Diccionari pràctic de sinònims*. Barcelona: Educaula (Grup 62) [versió en paper i llibre electrònic].

3.3. *Diccionari de locucions i frases fetes*

3.3.1. Context

Gairebé amb tota seguretat podem afirmar que el *Diccionari de locucions i frases fetes* (1984) és una conseqüència natural del *Diccionari pràctic de sinònims catalans*. Com ja hem vist, el valor afegit d'aquell diccionari en relació amb els altres diccionaris de sinònims apareguts al mercat en aquella època era la presència de termes d'ús espontani, de caràcter popular, generalment en forma d'expressions compostes o locucions. Aquestes locucions van agradar l'editor Miquel Arimany, que en va encarregar una ampliació a Raspall, publicada el 1975; això, segons Jaume Riera, el coautor de diccionari de sinònims, és el que podia haver engrescat l'autora a embarcar-se en l'aventura d'un nou diccionari fet a base de locucions i frases fetes.

Quan Raspall va decidir d'elaborar aquest diccionari va proposar de nou la col·laboració a l'amic lingüista Jaume Riera. Aquest, però, no va gosar acceptar la invitació, perquè no se sentia còmode en aquest altre registre, el de les locucions i frases fetes. Així doncs, Raspall s'hi va embranchar tota sola; la intervenció de Joan Martí i Castell fou posterior i no exempta de polèmica. Segons Joana Raspall i la gent del seu entorn, ella va fer el diccionari tota sola, el presentà a l'editorial i fou l'editorial qui suggerí la intervenció de Martí com a lingüista revisor de la seva feina. Aquesta versió dels fets està testimoniada en el blog sobre Joana Raspall que manté la seva filla Imma Cauhé.⁵ A aquesta versió també hi donen suport altres persones de l'entorn de Joana Raspall consultades per elaborar aquest treball.

Per la seva banda, Joan Martí, amb qui també he pogut contactar, defensa la seva aportació: els criteris lexicogràfics i altres aspectes tècnics, com també alguns continguts, fruit tot plegat de moltes hores de treball i de reunions a casa de l'autora amb qui, assegura, va tenir molt bona amistat. I conclou: «sense l'aportació de cadascun, l'obra no hauria estat possible».

No és objecte d'aquest treball escatir qui té la raó en aquesta polèmica. Però sí que vull posar sobre la taula, possibles pistes o línies de treball a seguir. Com que Imma Cauhé, en el seu blog defensa que els materials d'arxiu els donen la raó en aquesta polèmica, n'he analitzat una mostra, petitíssima i que no permet concloure res, però sí que pot orientar futurs estudis. Ho comento amb més detall a l'apartat

---

5 Cauhé diu literalment: «La meva mare va confeccionar ella sola els dos diccionaris, a partir del de sinònims, va estar del 1972 que el va publicar-lo fins el 1983, treballant amb el diccionari de locucions i frases fetes. Quan va trobar l'editorial que el publicaria, fent gala del seu tarannà i modèstia, va demanar a la mateixa editorial si tenien un lingüista que podés repassar-lo, que se'l mirés ja que ella no ho era, no fora que hi hagués algun error. Va ser així com va entrar Joan Martí en contacte amb els diccionaris, i la meva mare amb la generositat que sempre l'acompanya i el seu esperit de servei, (el que volia era que el diccionari surtis a la llum, perquè feia falta) va condescendir en que el nom d'ell constés com coautor, quan en realitat la seva tasca va ser revisar. (la Joana hi treballar 11 anys més els que ja portava amb el de sinònims uns altres 13 o 15, en Joan Martí uns mesos). A l'Arxiu Comarcal de Sant Feliu, es guarden totes les fitxes manuscrites, on es pot veure punt i lletra les fitxes de cadascun, que avalen el que estic afirmant. A més que família i amics sabem la feina que ha fet ella.» (<https://joanaraspall.blogspot.com.es/2013/10/homenatge-de-linstitut-de-les-lletres.html> [data de la consulta: 16/04/2018]).

3.3.3. i a l'annex 3. Un altre fet objectiu que hauria de ser valorat és que el tàndem Raspall-Martí es va repetir en el següent diccionari de Raspall, el d'homònims i parònims, que analitzo en els apartats següents; això podria ser un indicador que hi va haver un mínim de bona entesa.

En el moment de la seva publicació, el *Diccionari de locucions i frases fetes* era una obra única en llengua catalana, i va esdevenir imprescindible per a professionals de la llengua i estudiants. En molts àmbits era conegut com el «diccionari Raspall».

Abans de la publicació d'aquest recull de Raspall i Martí, en l'àmbit de la fraseologia catalana hi havia publicats els títols següents (segons Víctor Pàmies: 2013):

Josep Balbastre i Ferrer (1977): *Nou recull de modismes i frases fetes*. Barcelona: Pòrtic.

Diccionari essencial castellà-català català-castellà Diàfora (1982). Barcelona: Diàfora.

Antoni Ferret (1968): *Parleu més bé el català*. Barcelona: Claret.

Aquests títols esdevenen, encara segons Pàmies, una feina prèvia necessària de «situar el català a través de la fraseologia comparada (una crossa)». Raspall i Martí, en la seva introducció al diccionari, reconeixen la feina prèvia malgrat que la qualifiquen d'insuficient «Els diccionaris que coneixem són un llistat i res més, o són molt limitats quantitativament, o pretenen, amb gosadia que no pot assolir la fita plantejada, de presentar les equivalències castellanes.» (Raspall-Martí 1984: 10). Tot plegat justifica la tasca de creació d'un nou diccionari com aquest: «Mancava un inventari força més extens que els habituals que expliqués la significació de les expressions fixades catalanes en la llengua de què són part. Creiem que, si més no, hem aconseguit d'ordenar un nombre de fórmules que supera de molt les dels diccionaris existents» (Raspall-Martí 1984: 10). L'altre valor afegit del present diccionari és la referència a sinònims, solucions intercanviables amb les locucions o frases fetes referenciades al diccionari; al darrere d'això s'hi veu clarament el treball previ de Raspall amb el diccionari de sinònims.

Aquesta obra va merèixer el reconeixement acadèmic en ser guardonada amb el premi Marià Aguiló de l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1986.

3.3.2. Descripció i anàlisi de l'obra publicada

Per començar, a l'hora d'analitzar aquest diccionari, convé tenir-ne clar l'objecte: les locucions i les frases fetes. Tenen en comú, les unes i les altres, en paraules de Badia i Margarit al pròleg del diccionari: «que sempre es tracta de grups de mots; són conjunts, d'índole gramatical o lèxica, que s'oposen a tot allò que en la llengua és expressat mitjançant una sola paraula» (Badia 1984: 5). I es diferencien les unes de les altres des del punt de vista lingüístic. Segons el mateix Badia:

«les locucions acompleixen una funció gramatical (i solen ésser reemplaçades per un mot simple de la mena dels adverbis o de les anomenades partícules, com són les preposicions i les conjuncions), mentre que a les frases fetes els pertoca d'exercir una funció lèxica (i correntment poden ésser reduïdes a un verb simple)». (Badia 1984: 5).

Definicions similars empen els autors en llur introducció:

«El que sembla més evident és que allò que en marca la frontera és el valor sintàctic que se'ls atribueix. Així, mentre que la primera [la locució] no equival a una oració, en el sentit més comú i tradicional del terme, sinó que funciona com un component seu, la segona [la frase feta] correspon a una combinació de subjecte i predicat» (Raspall-Martí 1984: 9).

Formen la hiperestructura del diccionari un breu pròleg del lingüista de la Universitat de Barcelona A.M. Badia i Margarit, seguit de la introducció dels autors. A continuació, una llista d'abreviatures. Al final del llibre, un sumari, que ajuda a veure més clara la distinció entre les dues seccions del diccionari, la de locucions i la de frases fetes. En les edicions de butxaca (col·lecció El Cangur, 1996), els pròlegs desapareixen i s'hi afegeix un índex de paraules clau i una numeració de les entrades per localitzar-les fàcilment.

La macroestructura del diccionari es divideix en dues seccions: I. Locucions II. Frases fetes. 7.800 entrades, segons Víctor Pàmies i Joan Puigmalet (unes 3.000 corresponen a locucions i 4.500 a frases fetes). En les edicions de butxaca el diccionari es divideix en dos volums, un de locucions i un altre de frases fetes (veg. 3.3.4.). La principal font lexicogràfica que pot haver alimentat el diccionari és, segons Badia, el *Diccionari General de la Llengua Catalana*, de Pompeu Fabra:

«Penso, sobretot, en el venerable Fabra, del qual hom ha posat adés adés en relleu justament la còpia de locucions i de frases fetes que enclou» (1984: 6).

La microestructura del diccionari consta de: lema en negreta, definició, una barra vertical, exemple que conté l'expressió en cursiva, dues barres verticals, expressions sinònimes i remissions internes (si s'escau) i una altra barra vertical i un segon exemple, en alguns casos, que inclou entre claudàtors la repetició de la llista de sinònims. Exemple:

ésser bufar i fer ampolles Resultar fàcil. |Ex: No costa gens, *és bufar i fer ampolles* i de seguida n'aprendràs. | Sin: *ésser senzill, ésser planer, ésser ràpid, ésser de clau passat, ésser pa i nous, ésser flors i violes, ésser camí batut*. |Ex: Que et pensaves que això [*era bufar i fer ampolles, era senzill, era planer, era ràpid, era de clau passat, era pa i nous, era flors i violes, era camí batut*]? ja veus que no és gens fàcil.

Pel que fa a les estructures d'accés, el diccionari conté capçaleres que indiquen amb quina paraula comença cada pàgina. A partir de les edicions de butxaca: les entrades estan numerades i hi ha un índex final de termes clau per accedir més fàcilment a les expressions cercades.

3.3.3. Estudi dels manuscrits de l'obra

El material relacionat amb aquest diccionari que es pot trobar a l'ACBL són les fitxes manuscrites de Raspall, les fitxes passades en net (mecanoscrites, també per Raspall, i amb indicacions seves fetes a mà, com la numeració de les entrades, afegits, correccions, canvis d'ordre), i fitxes corresponents a les addicions de les successives edicions del diccionari.

Segons converses amb la filla de Raspall, els textos originals foren mecanografiats per la mateixa Joana Raspall. Podria ser que en aquests originals només hi hagués intervingut Raspall, i que la intervenció de Martí fos posterior a aquesta tasca, quan l'autora ja havia lliurat el material mecanografiat a l'editorial. Segons aquest raonament, la intervenció de Martí en les entrades es podria deduir de la comparació entre els textos mecanografiats i l'obra publicada.

A partir d'aquesta informació prèvia, he fet la tasca comparativa de totes les entrades incloses dins la lletra «L» de la secció de locucions de la primera edició del diccionari, i els resultats són els següents (l'anàlisi detallada és a l'annex 3): entre les fitxes manuscrites i el text mecanoscrit hi ha força canvis; segurament, Raspall va utilitzar les fitxes com a esquema o pauta a seguir, per, posteriorment, desenvolupar-ho en el mecanoscrit. És aquest text mecanoscrit que comparo amb l'obra publicada i observo que el text publicat a la primera edició es correspon en gran mesura amb el text mecanografiat. Varia lleugerament la disposició tipogràfica (com ara la inclusió de barres verticals per separar), algunes petites correccions ortogràfiques (probablement de la mà de Joan Martí), l'addició d'exemples i l'afegit d'un nombre reduït d'entrades. Concretament, de cinquanta-cinc locucions

estudiades, sembla que cinc podrien ser aportacions netes de Martí, perquè no n'hem trobat la fitxa ni la referència en el mecanoscrit. Les cinquanta restants serien aportació de Raspall. Vint entrades redactades per Raspall es mantenen sense canvis en l'obra publicada. En algunes entrades de Raspall, Martí hi fa esmenes ortogràfiques (les marquem en negreta a la taula de l'annex 3), i la que podria ser la tasca més destacable de l'autor (pel que fa a nombre d'intervencions) és l'addició de nous exemples en vint-i-set entrades (que s'afegeixen a l'exemple que Raspall ja hi havia donat). En aquests exemples que hi afegeix Martí s'inclouen entre claudàtors totes les expressions sinònimes per a demostrar-ne l'equivalència dins la frase d'exemple, cosa que sembla que afeixuga una mica la lectura d'aquests exemples. Així, en l'entrada *la carta obligada* s'hi llegeix:

Expressió que es refereix a una situació sense alternativa. Ex: Ho havien disposat així; ha estat la *carta obligada*; no he pogut fer altrament. Sin. *ineludible, forçós, obligat, inevitable, indispensable, forçat, obligatori, imposit, inexcusable, exigit, coercitiu, coactiu*. Veg. **tb.** *la bossa o la vida*. Ex: **No t'ho pensis més; ho has de fer: és [la carta obligada ineludible, forçós, obligat, inevitable, indispensable, forçat, obligatori, imposit, inexcusable, exigit, coercitiu, coactiu, la bossa o la vida].**

On remarco en negreta tot allò que no figurava en l'original de Raspall i, per tant, suposo que l'hi afegeix Martí. A aquesta inclusió de tots els sinònims dins l'exemple també hi fa referència Badia i Margarit en el pròleg, en aquests termes: «La indicació dels sinònims, que són adduïts després, implica sovint una sèrie de repeticions que hom té la impressió que potser sovint s'haurien pogut estalviar.» (Badia, 1984: 7). Aquesta petita crítica podria haver alimentat la polèmica que hi hagué posteriorment entre els dos autors, segons em va explicar la filla de Raspall.

De l'anàlisi d'aquesta petita mostra, en traiem que Raspall desenvolupa el cos del treball principal, i la tasca de Martí consisteix a polir, arrodonir i aportar-hi material nou, però en una menor proporció. La mostra és molt petita i, per tant, poc significativa per treure'n gaires més conclusions. Queda pendent, doncs, de fer-ne un estudi més exhaustiu.

3.3.4. Història editorial del diccionari⁶

Diccionari de locucions i frases fetes. Barcelona: Edicions 62, 1984.

Diccionari de locucions i frases fetes. Barcelona: Edicions 62, 1985 (reimpressió).

Diccionari de locucions i frases fetes. Barcelona: Edicions 62, 1986 (corregida i ampliada).

Diccionari de locucions i frases fetes. Barcelona: Edicions 62, 1989, 1991, 1992, 1995, 1996, 1997, 2002.

Diccionari de locucions i frases fetes. Barcelona: Edicions 62. 1994

Diccionari de locucions i frases fetes. Barcelona: Edicions 62. 1996

Diccionari de frases fetes. Barcelona: Edicions 62. 1996 (rústica, el Cangur)

Diccionari de frases fetes. Barcelona: Edicions 62. 1997, 1998, 1999 (reimpressions)

Diccionari de frases fetes. Barcelona: Edicions 62. 2001 (reedició)

Diccionari de frases fetes. Barcelona: Edicions 62. 2003, 2009.

Diccionari de frases fetes. Barcelona: Educaula. 2013 (reedició en un nou segell editorial dins el mateix Grup 62)

Diccionari de locucions. Barcelona: Edicions 62. 1995 (rústica, el Cangur)

⁶ Fonts: Agència espanyola de l'ISBN i blog de Víctor Pàmies (2013).

Diccionari de locucions. Barcelona: Edicions 62, 1996, 1997 (reimpressions).

A més de les múltiples reedicions del diccionari i en diversos formats, la primera edició de l'obra va aparèixer diverses vegades (com a mínim quatre) a la llista de llibres més venuts que elaborava el diari *Avui* (desembre 1984, gener i febrer 1985).

3.4. *Diccionari d'homònims i parònims*

3.4.1. Context

El d'homònims i parònims, elaborat amb Joan Martí i Castell, i publicat l'any 1988 és el més tècnic i específic de tots els diccionaris elaborats per Raspall. L'obra és fruit d'una empresa valenta i agosarada, ja que no n'existeix cap precedent en el domini lingüístic del català, ni tampoc en les grans llengües veïnes com el castellà, el francès, l'italià, l'anglès o l'alemany, per bé que, segons observa Germà Colon, autor del pròleg del llibre, en els diccionaris francesos moderns, ja s'hi dona una llista d'homònims (com a annex o bé inserida en la microestructura).

El públic destinatari de l'obra es distribueix en un ampli ventall segons interessos diversos, com exposa l'autor del pròleg:

«[des dels] qui s'interessen per l'ortografia: ofereix a mestres i deixebles una guia segura [...]. Els lingüistes de tota obediència preocupats pel problema mai no resolt de la sinonímia, els fonòlegs que persegueixen els parells mínims [...] i qualsevol lector curiós de conèixer les virtualitats de l'idioma aprofitaran l'esforç dels autors. I és segur que els escriptors [...]. També hi acudiran els amants dels jocs encreuats» (Colon 1988: 8).

Un altre element destacable del diccionari, i que no ha passat per alt als crítics és el fet que es doni dels mots la transcripció fonètica, «cosa no gens habitual en els diccionaris catalans» (Moran, 1989: VI), segons la pronúncia de l'estàndard central, detall que acaba de convertir el diccionari en una eina utilíssima. El fet que es faciliti una taula de símbols fonètics de l'Alfabet Fonètic Internacional (AFI) al costat de les seves equivalències amb l'Alfabet Fonètic Romànic (AFR) també és digne de menció.

Sembla que l'origen de l'obra foren, com en els casos anteriors, les llistes i fitxes de paraules elaborades per Raspall; Martí hi va intervenir en la fixació de criteris, en l'ordenació i disposició de formes lexicogràfiques, i en la transcripció fonètica de totes les formes.

A diferència dels altres dos diccionaris, aquest tercer va tenir poca acceptació per part del públic, com podem comprovar per la seva minvada història editorial, probablement pel seu caràcter massa tècnic, com reconeixia Joan Martí en la conversa que vam mantenir sobre la seva tasca de col·laboració amb Raspall.

Deu anys més tard de la seva publicació, el 1998, l'Enciclopèdia Catalana publica el *Gran diccionari de la llengua catalana*, que incorpora la macroestructura del *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC (1995) i el complementa amb noves informacions, entre d'altres, la de paraules homòfones «a fi d'ajudar en la diferenciació de mots que podrien confondre's per la pronúncia». (1998: XII). Amb la qual cosa, queda certificada la seva utilitat i l'interès que poden suscitar aquests mots.

3.4.2. Descripció i anàlisi de l'obra publicada

La hiperestructura del diccionari consta d'un pròleg del filòleg i catedràtic emèrit de la Universitat de Basilea Germà Colon. El pròleg presenta l'obra i la situa com a obra pionera i original en la lexicografia catalana, però també inèdita en les grans llengües veïnes. En presenta els continguts, el

públic destinatari i en valora algunes aportacions tècniques, com la transcripció fonètica de les entrades. El pròleg va seguir d'una introducció dels autors, Raspall-Martí.

La segueix una taula de signes fonètics que dona els signes de l'AFI, amb el signe entre claudàtors, seguit d'uns exemples, i la seva equivalència amb l'AFR. Finalment, hi ha una llista d'abreviatures.

Pel que fa a la presentació de la microestructura, la dificultat de distribució és superior a la dels diccionaris ordinaris, ja que els termes s'han d'agrupar, per semblances gràfiques o de pronúncia, a un lema principal; a més s'han de distingir dins els homònims els homòfons i els homògrafs. Trobem destacat en negreta el lema o mot d'encapçalament; tot seguit, la transcripció fonètica entre claudàtors; al costat, la informació gramatical abreviada i en cursiva; finalment, la definició en rodona. A continuació, agrupats sota el mateix lema, els altres lemes de mots homònims i parònims en lletra rodona i fina (sense negreta), seguits de la corresponent transcripció fonètica entre claudàtors, la informació gramatical i llur definició. El criteri d'ordenació d'aquests altres mots dins el mateix grup és el següent:

«els homònims estrictes; els “falsos derivats”: formes que podrien ésser considerades flexives o derivades del mot d'encapçalament, però que no ho són, i que només se'n diferencien per la terminació [...]; formes homòfones també aparentment derivades del mot d'encapçalament, sense que tampoc no ho siguin [...]; seguides d'un quadrat (□), paraules amb diferències en la qualitat de l'accent; seguides d'un triangle (△), les de tonicitat en síl·laba distinta; en cursiva, els parònims». (Raspall-Martí 1988: 12).

Heus ací un exemple:

dona [d'ɔnə] *f* Persona del sexe femení.

dóna [dónə] □ Verb *donar* (3a persona del singular del present d'indicatiu; 2a persona del singular de l'imperatiu).

donà [duná] △ Verb *donar* (3a persona del singular del pretèrit perfet).

donar [duná] △*v* Cedir graciosament (Raspall-Martí 1988: 94).

Les definicions són breus, succintes, ja que el diccionari no pretén ser un diccionari general de la llengua ni pel que fa a l'extensió de les definicions ni pel que fa al nombre d'accepcions, tal com expressen els autors a la introducció (Raspall-Martí 1988: 12).

En el cas de les remissions internes, es dona el lema en negreta i rodona, i, tot seguit i entre parèntesis, la remissió amb el mot «Vegeu» seguit del nom de l'entrada en cursiva a la qual es fa referència.

La microestructura consta de: lema, transcripció fonètica (AFI entre claudàtors) de la pronúncia de l'estàndard del català central, com també observa Moran (1989), la informació gramatical, i una breu definició. Tots els lemes dels mots homònims o parònims apareixen agrupats; el lema del primer, marcat en negreta, els altres, només en rodona i fina.

Pel que fa a les estructures d'accés, trobem indicacions a les capçaleres de les pàgines, amb la paraula inicial de cada pàgina (capçalera esquerra) o amb la paraula final (capçalera dreta).

El *Diccionari d'homònims i parònims* és un diccionari complex. I ho és pel que fa a l'elaboració, però també pel que fa al maneig. Tanmateix, i com ja hem indicat més amunt, basant-nos en les opinions dels mateixos autors, del prologuista Germà Colon i de l'autor de la crítica que en va sortir al diari, el filòleg Josep Moran, la informació que aporta pot ser interessant i útil per als interessats per l'ortografia, per als lingüistes, per als escriptors, afeccionats als mots encreuats i per al lector curiós.

3.4.3. Estudi dels manuscrits de l'obra

Atesa la popularitat menor d'aquest diccionari i la impossibilitat d'abastar-ho tot en un treball d'aquestes característiques, l'estudi dels manuscrits d'aquesta obra ha estat més minvat que en els anteriors. Constató, com també afirmava Martí en la conversa que vam mantenir, que el material inicial del diccionari sorgeix de Joana Raspall, tant les fitxes manuscrites, com els textos mecanografiats. Martí hi intervindrà en la part més tècnica com la transcripció fonètica dels mots.

3.4.4. Història editorial del diccionari

Diccionari d'homònims i parònims. Barcelona: Barcanova. 1988 [exhaurit; no se n'han fet reedicions].

4. Conclusions

Joana Raspall va treballar en unes circumstàncies històriques adverses per al cultiu de tasques intel·lectuals en general i concretament a favor de la llengua catalana. Durant els anys de la dictadura franquista, la llengua catalana va ser durament perseguida i anorreada, i les institucions que s'haurien hagut d'encarregar de protegir-la i promoure-la estaven molt afeblides o no existien. En aquest context, escriure en català o fer diccionaris en aquesta llengua s'havia de fer en la més pura clandestinitat. Les primeres dècades de la dictadura foren especialment dures per a tota la generació d'intel·lectuals a la qual pertanyia Raspall, tant pels qui es van exiliar a l'estranger com pels qui, com Raspall, van optar per l'exili interior.

Les circumstàncies personals de Raspall no eren pas gaire més favorables: durant els anys quaranta i cinquanta, Raspall va viure aïllada intel·lectualment, abocada a la família i treballant com a administrativa, fent una feina ben allunyada d'aquella altra per a la qual s'havia format. Els pocs moments que tenia per a si mateixa, els dedicava amb fruïció a allò que realment l'apassionava: escriure i classificar paraules per als seus diccionaris. A aquestes circumstàncies convé afegir-hi una altra dificultat: la seva escassa formació acadèmica en matèria lingüística i, sobretot, lexicogràfica. I, si ens ho mirem des de la perspectiva del segle XXI, podem afegir-hi encara una altra dificultat: la manca de mitjans informàtics per processar la informació lexicogràfica, com ara bases de dades per gestionar corpus, eines per a la cerca de mots i també per a la indexació. Com deia Víctor Pàmies (2013): «què haguessin pogut fer Raspall, Coromines, Alcover si haguessin disposat de les eines informàtiques que tenim ara?».

Perquè en aquest entorn tan advers florís una obra tan sòlida com la de Raspall, calia haver sembrat abans una llavor enèrgica i vigorosa: la formació a l'escola francesa, però per damunt de tot, la carrera a l'Escola de Bibliotecàries, sota el mestratge d'intel·lectuals de primera línia foren, sens dubte, fonamentals perquè més tard brotés, per bé que de manera una mica tardana, l'obra lingüística i literària. Perquè l'Escola de Bibliotecàries no va ser tan sols transmissora de coneixements de biblioteconomia, sinó que també fou un focus cultural de primer ordre i un òrgan de divulgació de l'esperit noucentista i la seva voluntat modernitzadora del país que considerava la cultura i l'educació pilars fonamentals, al costat del progrés econòmic. Els anys d'estudi a l'Escola de Bibliotecàries van ser importantíssims i decisius per a despertar o consolidar en Raspall la vocació literària i de servei a la llengua mitjançant la tasca lexicogràfica.

Raspall va saber afrontar les adversitats històriques i personals amb tenacitat i rigor, i alhora, amb una gran càrrega de modèstia i senzillesa. I un esperit cívic que es va traduir en una voluntat de servei a la llengua, a la cultura, a la seva ciutat i al país, que la va acompanyar tota la vida.

La seva metodologia de treball reflecteix ordre, rigor i, alhora, un cap ben clar i endreçat, un ingredient essencial en una època en què no hi ha ordinadors.

Prudent i també conscient de les dificultats de bastir una obra lexicogràfica, Raspall recorre a persones de l'àmbit acadèmic perquè l'ajudin a revisar i arrodonir la seva tasca àrdua i solitària d'arreglar mots i classificar-los. De l'estudi dels manuscrits de Raspall se'n dedueix indiscutiblement que Joana Raspall és l'autora principal dels seus tres diccionaris, però, alhora, no podem menysprear la contribució dels seus col·laboradors que d'una manera o altra han contribuït a arrodonir i enriquir la tasca de Raspall i a fer-la florir en la complexitat del món editorial.

Es fa difícil escatir i valorar l'aportació global de Raspall a la lexicografia catalana des d'un modest treball de final de grau, que no ha pogut ni tan sols abastar l'estudi aprofundit dels tres diccionaris de

l'autora. Caldria, a més d'aquest estudi aprofundit, conèixer més bé els altres diccionaris similars que s'han publicat (per exemple, tots els diccionaris de sinònims que van aparèixer simultàniament a principis dels anys setanta), per poder-los comparar; també seria interessant tenir un coneixement més ampli del panorama lexicogràfic català del segle xx, que ha estat força actiu, sobretot a la segona meitat del segle, però molt mancat encara d'estudis acadèmics i bibliografia crítica. En aquest sentit, la línia d'investigació de l'«interès dels catalans per la llengua» encara té molt camí per recórrer.

Si ens atenem, però, a allò que ens diu la història editorial dels diccionaris de Raspall, veurem que dos dels tres diccionaris, el de sinònims i el de locucions i frases fetes, encara són vius en el mercat del llibre després de més de quaranta anys l'un i trenta l'altre, cosa que té un especial mèrit en uns temps en què els productes editorials en general es caracteritzen per una vida efímera i els lexicogràfics, en concret, troben cada vegada més dificultats per a la seva publicació en format paper, a causa de la competència dels diccionaris digitalitzats. Els dos primers diccionaris de Raspall es continuen reeditant en l'actualitat en formats diversos (digital, butxaca, edicions escolars...). A aquesta valoració hi podem afegir que el tercer diccionari, el d'homònims i parònims, si bé no va tenir la fortuna editorial dels altres, sí que hem vist com en diccionaris més moderns s'hi han començat a incorporar i a tenir en compte l'aportació de Raspall i Martí (l'exemple més evident és la incorporació de mots homònims en el GDLC).

A més de la història editorial, un altre indicador indiscutible és el reconeixement acadèmic aconseguit pel *Diccionari de locucions i frases fetes*, amb el premi Marià Aguiló de l'Institut d'Estudis Catalans. Per tant, un reconeixement important, que prestigia la primera de les obres conjuntes de Raspall i Martí. I, més enllà del reconeixement acadèmic, aquest és indiscutiblement el diccionari més conegut de Raspall, tant per la seva singularitat en el panorama de la lexicografia catalana, com pel caràcter popular de les expressions que recull.

Així doncs, i recapitulant, donades les circumstàncies personals i històriques en què foren escrits els diccionaris: l'exili interior; l'aïllament intel·lectual; l'escassa formació acadèmica en matèria de lingüística; la persecució de la llengua; l'absència o feblesa d'institucions en defensa de la llengua; o els mitjans, precaris, de què es disposava per a elaborar una obra d'aquest tipus abans de l'era informàtica, podem concloure que l'aportació de Raspall a la lexicografia catalana és digna, de qualitat i innovadora. I també necessària. Compleix amb la voluntat de servei a la llengua i la cultura, que Raspall sempre va tenir present.

Pel que fa a aquest treball, he volgut despertar l'interès en una part de l'obra de Joana Raspall que encara no ha estat gaire estudiada, he volgut posar el focus en la seva obra lingüística perquè penso que és de gran valor, perquè potser sense tenir els coneixements d'un expert en lingüística, ni disposar dels avenços tecnològics que tenen avui els lexicògrafs, Raspall va construir una obra necessària i digna, valent-se del seu amor a les paraules, a la seva llengua i al seu país, del seu compromís cívic i de les seves conviccions, amb la senzillesa i l'honestedat per bandera. Aquest és un treball modest, que l'únic que pretén és obrir un camí que encara no ha seguit ningú i que és digne d'interès, perquè més endavant, espero que aviat, algú altre continuï la tasca i ens ajudi a mantenir ben viu el llegat i la memòria d'una gran dona que va fer de la seva vida un projecte cívic i cultural de gran envergadura, des de la senzillesa i l'honestedat.

Queden interrogants oberts, com per exemple, saber qui va donar a Raspall l'impuls inicial per a escriure el diccionari de sinònims, o bé escatir quina va ser exactament l'aportació de cada autor en el diccionari de locucions i frases fetes, o investigar més a fons el riquíssim material d'arxiu de què disposem relacionat amb els diccionaris. Però a banda del material que Raspall va dipositar personalment a l'arxiu hi ha tot el seu material personal que encara conserva gelosament la família i

que fóra interessant que es conservés en un arxiu (correspondència, esborranys de treball, biblioteca personal). També seria interessant recopilar en un volum tots els seus articles apareguts en premsa local, tant els de caràcter més cívic com els apunts lingüístics que publicava regularment a la revista *Va i ve*. També seria interessant revisar els diccionaris, no tant els continguts en si mateixos com les remissions internes, els índexs, les llistes... i intentar recuperar el d'homònims i parònims, encara que sigui en suport digital.

I per a una persona com Joana Raspall, tot el que calgui. En assabentar-se que feia aquest treball, Miquel Desclot, em va encoratjar amb aquestes paraules: «La memòria de la Joana s'ho mereix tot. Com a escriptora, com a dona i com a ciutadana d'un país que va aspirar honorablement a ser civilitzat. Avui ens calen dones, i homes, com ella, més que mai.»

No voldria finalitzar el treball sense citar aquesta tanka de Raspall que sintetitza poèticament el seu amor a les paraules:

Estimo les lletres
que formen els mots,
els llavis que els diuen,
i el cor que els entén
perquè als mots hi ha l'ànima
de tota la gent!

5. Bibliografia sobre Joana Raspall

5.1. Estudis generals i obra poètica

- ARENAS, Carme (2013). «Joana Raspall. Passió per les paraules / Carme Arenas». *El Procés*, núm. 4, p. 59-65. En línia: http://projectetraces.uab.cat/tracesbd/proces/2013/proces_a2013n4p59.pdf.
- ARENAS NOGUERA, Carme (2013). «Joana Raspall o l'essència poètica». Dins: RASPALL, Joana (2013). *Batec de paraules. Poesia lírica completa*. Vilanova i la Geltrú: El cep i la nansa.
- ARENAS NOGUERA, Carme (2015). «Joana Raspall, la presència absent (1913-2013)». *Estudis Romànics*, núm. 37, p. 693-698.
- ARENAS NOGUERA, Carme (2015). «“Any Raspall”. Un centenari viscut». *Estudis Romànics*, núm. 37, p. 630-631.
- DESCLOT, Miquel (2012). «El llegat poètic de Joana Raspall». Lliçó inaugural del curs 2012-2013 de Sant Feliu de Llobregat. En línia: https://www.escriptors.cat/autors/raspallj/Llio_inaugural_curs_2012_2013_mdscslot_raspall.pdf
- DESCLOT, Miquel (comissari); Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat (2013). *Joana Raspall. Una escriptora centenària*. Catàleg de l'exposició. Sant Feliu de Llobregat: Ajuntament de Sant Feliu.
- DESCLOT, Miquel (2013). «Joana Raspall, escriptora centenària». *Serra d'Or*, 643-644 (juliol-agost 2013), p. 57-61.
- DUARTE I MONTSERRAT, Carles (2010). «Joana Raspall». *Avui Cultura*, 30/12/2010. En línia: https://projectetraces.uab.cat/tracesbd/avui/2010/avui_a2010m12d30p10scultura.pdf
- DUARTE I MONTSERRAT, Carles (2012). «Joana Raspall. Fer de la poesia un art de viure». *Poetari*, núm. 2 (novembre 2012), p. 28-29.
- FORMOSA, Feliu (2004). «Joana Raspall». Introducció a: RASPALL, Joana (2004). *ARPEGIS haikús*. Barcelona: Abadía editors. En línia: <https://lletra.uoc.edu/ca/autora/joana-raspall/detall>.
- JUANICO, Núria (2015). «Amb els llibres a la sang». *Ara*, 23/04/2015 (monogràfic: La biblioteca ideal).
- MAÑÀ, Teresa (2013). «Aurora Díaz Plaja i Joana Raspall: celebració del centenari». *Serra d'Or*, núm. 643-644 (juliol-agost 2013), p. 100-106.
- MESTRES, Elvira (coord.) (2013). «Homenatge a Joana Raspall». Reportatge sobre l'homenatge de Joana Raspall que es va fer a la Biblioteca de Vilafranca del Penedès el 22/02/2013. En línia: <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/joana-raspall-els-infants-i-els-llibres/homenatge-a-joana-raspall-catalunya-radio/video/4476235/>
- MIRALLES, Mercè (2013). «Joana Raspall, una poetessa centenària». *Avui Cultura*, 8/03/2013, p. 26-27.
- MORER I SERRA, Eugènia (s.d.). «Joana Raspall». Pàgina de l'autora a la web de l'AELC. En línia: <https://www.escriptors.cat/autors/raspallj/index.php>
- NOPCA, Jordi (2013). «Els 100 anys de Joana Raspall». *Ara*, 29/06/2013, p. 42-43. En línia: https://projectetraces.uab.cat/tracesbd/ara/2013/ara_a2013m6d29p42sarallegim.pdf
- PI DE CABANYES, Oriol (coord.) (1991). *Raspall i Juanola, Joana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya (Qui és qui /Institució de les Lletres Catalanes), p. 219-220.
- PLANELLAS, Maria (2014). «Les cançons desfetes». (Ressenya de RASPALL, Joana (2013). *Batec de paraules*.) *Caràcters. Segona època*, núm. 66 (hivern 2014), p. 18-19.
- PRATS RIPOLL, Margarida (2016). *Joana Raspall. 1913-2013. Homenatge*. Barcelona: Institució de les Lletres Catalanes. En línia: <http://cultura.gencat.cat/web/.content/sscc/publicacions/documents/Joana-Raspall.pdf>
- PUIG, Pep (2009). «Entrevista a Joana Raspall». Entrevista sobre el 50 aniversari de la Biblioteca Torras i Bages de Vilafranca del Penedès (voluntat de fer una biblioteca infantil a Sant Feliu de Llobregat, converses amb Jordi Rubió, ingrés a l'Escola de Bibliotecàries, i experiència personal a l'Escola). En línia: <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/arxiu-sonor/entrevista-a-joana-raspall/video/4566316/>

RASPALL, Joana (2013). «Escriure i sentir en català». Vídeo en què Joana Raspall explica per què escrivia en català. Dins el projecte Memoro.org. En línia: http://www.memoro.org/es-ca/Escriure-i-sentir-en-catal%C3%A0_1872.html

RIUS, Jaume (2012). «Entrevista a Joana Raspall». Entrevista sobre l'experiència a la biblioteca de Vilafranca del Penedès (episodi del salvament de llibres). 22/07/2012. En línia: <http://www.ccma.cat/catradio/alcarta/programa/entrevista-a-joana-raspall-de-jaume-rius/audio/706268/>

5.2. Sobre els diccionaris de Joana Raspall

ARIMANY, Miquel (1972). «Presentació» a: RASPALL DE CAUHÉ, Joana; RIERA I SANS, Jaume (1972). *Diccionari pràctic de sinònims catalans*. Barcelona: Arimany.

BADIA I MARGARIT, A.M. (1984). «Pròleg» a: RASPALL I JUANOLA, Joana; MARTÍ I CASTELL, Joan (1984). *Diccionari de locucions i frases fetes*. Barcelona: Edicions 62, p. 5-7.

CARDONA, Osvald (1973). «Diccionaris de sinònims». *Serra d'Or*, núm. 160, gener 1973, p. 79.

COLÓN, Germà (1987). «Pròleg» a: RASPALL I JUANOLA, Joana; MARTÍ I CASTELL, Joan (1988). *Diccionari d'homònims i parònims*. Barcelona: Barcanova.

DOLÇ, Miquel (1972). «La guerra de los sinónimos». *La Vanguardia Española*, 5/11/1972.

MORAN I OCERINJAUREGUI, Josep (1989). «Un diccionari d'homònims i parònims absolutament singular». *Avui*, 5/02/1989, p. 30.

PÀMIÉS, Víctor (2013). «Les frases fetes. Les frases que ens fan». Aportació a la taula rodona sobre el *Diccionari de locucions i frases fetes* que va tenir lloc a Sant Feliu de Llobregat el 30/04/2013. En línia: <http://vpamies.dites.cat/2013/05/any-joana-raspall-taula-rodona-les.html>

PUIGMALET, Joan (2013). «Els diccionaris de Joana Raspall amb Jaume Riera i Joan Martí». Aportació a la taula rodona sobre el *Diccionari de locucions i frases fetes* que va tenir lloc a Sant Feliu de Llobregat el 30/04/2013. En línia: <http://lexicografia.blogspot.com/2013/04/els-diccionaris-de-joana-raspall-amb.html>

VILLATORO, Vicenç (1984). «Elogi de les llengües vives / Vicenç Villatoro». *Serra d'Or*, any XXVI, núm. 301 (1984, octubre), p. 149.

5.3. Webgrafia sobre Joana Raspall

Any Joana Raspall. Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat / Generalitat de Catalunya / Diputació de Barcelona. <http://www.joanaraspall.cat/> [Consulta: 30/05/2018]

Joana Raspall. Associació d'escriptors en llengua catalana. Elaborada per Eugènia Morer. <https://www.escriptors.cat/autors/raspallj/index.php> [Consulta: 30/05/2018]

Joana Raspall i Juanola. Blog sobre l'autora elaborat per la seva filla Imma Cauhé. <http://joanaraspall.blogspot.com/> [Consulta: 30/05/2018]

Joana Raspall. Lletra: la literatura catalana a internet. UOC / Institut Ramon Llull. <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/joana-raspall> [Consulta: 30/05/2018]

6. Bibliografia citada

- ARENAS NOGUERA, Carme (2013): «Joana Raspall o l'essència poètica». Dins: RASPALL, Joana (2013). *Batec de paraules. Poesia lírica completa*. Vilanova i la Geltrú: El cep i la nansa.
- ARIMANY, Miquel (1972). «Presentació» a: RASPALL DE CAUHÉ, Joana; RIERA I SANS, Jaume (1972). *Diccionari pràctic de sinònims catalans*. Barcelona: Arimany.
- BADIA I MARGARIT, A.M. (1984). «Pròleg» a: RASPALL, Joana; MARTÍ I CASTELL, Joan (1984). *Diccionari de locucions i frases fetes*. Barcelona: Edicions 62, p. 5-7.
- COLÓN, Germà (1987). «Pròleg» a: RASPALL I JUANOLA, Joana; MARTÍ I CASTELL, Joan (1988). *Diccionari d'homònims i parònims*. Barcelona: Barcanova.
- DOLÇ, Miquel (1972). «La guerra de los sinónimos». *La Vanguardia Española*, 5/11/1972.
- DESCLOT, Miquel (comissari), Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat (2013): *Joana Raspall. Una escriptora centenària*. Catàleg de l'exposició. Sant Feliu de Llobregat: Ajuntament de Sant Feliu.
- FORMOSA, Feliu (2004). «Joana Raspall». Introducció a: RASPALL, Joana (2004). *ARPEGIS haikús*. Barcelona: Abadia Editors. (També en línia a: <https://lletra.uoc.edu/ca/autora/joana-raspall/detall>).
- MORAN, Josep (1989). «Un diccionari d'homònims i parònims absolutament singular». *Avui*, 5/02/1989, p. VI.
- NOPCA, Jordi (2013). «Els 100 anys de Joana Raspall». *Ara*, 29/06/2013. En línia: https://projectetraces.uab.cat/tracesbd/ara/2013/ara_a2013m6d29p42sarallegim.pdf
- PÀMIES, Víctor (2013). «Les frases fetes. Les frases que ens fan». En línia: <http://vpamies.dites.cat/2013/05/any-joana-raspall-taula-rodona-les.html>
- PUIG, Pep (2009). «Entrevista a Joana Raspall». Entrevista sobre el 50 aniversari de la Biblioteca Torras i Bages de Vilafranca del Penedès (voluntat de fer una biblioteca infantil a Sant Feliu de Llobregat, converses amb Jordi Rubió, ingrés a l'Escola de Bibliotecàries, i experiència personal a l'Escola). En línia: <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/arxiu-sonor/entrevista-a-joana-raspall/video/4566316/>
- PUIGMALET, Joan (2013). «Els diccionaris de Joana Raspall amb Jaume Riera i Joan Martí». En línia: <http://lexicografia.blogspot.com/2013/04/els-diccionaris-de-joana-raspall-amb.html>
- PRATS RIPOLL, Margarida (2016). *Joana Raspall. 1913-2013. Homenatge*. Barcelona: Institució de les Lletres Catalanes. En línia: <http://cultura.gencat.cat/web/.content/sscc/publicacions/documents/Joana-Raspall.pdf>
- RAFEL I FONTANALS, Joaquim (2005): *Lexicografia*. Barcelona: Editorial UOC.
- RICO, Albert; SOLÀ, Joan (1995): *Gramàtica i lexicografia catalanes: síntesi històrica*. València: Universitat de València.
- RIUS, Jaume (2012). «Entrevista a Joana Raspall». Entrevista sobre l'experiència a la biblioteca de Vilafranca del Penedès (episodi del salvament de llibres). 22/07/2012. En línia: <http://www.ccma.cat/catràdio/alacarta/programa/entrevista-a-joana-raspall-de-jaume-rius/audio/706268/>

Fonts documentals

- RASPALL DE CAUHÉ, Joana; RIERA I SANS, Jaume (1972). *Diccionari pràctic de sinònims catalans*. Barcelona: Arimany.
- RASPALL I JUANOLA, Joana; MARTÍ I CASTELL, Joan (1984). *Diccionari de locucions i frases fetes*. Barcelona: Edicions 62.
- RASPALL I JUANOLA, Joana; MARTÍ I CASTELL, Joan (1988). *Diccionari d'homònims i parònims*. Barcelona: Barcanova.
- RASPALL I JUANOLA, Joana: *Diccionari pràctic de sinònims catalans*. Fitxes manuscrites. ACBL: Fons Joana Raspall i Juanola.
- RASPALL I JUANOLA, Joana: *Diccionari de locucions i frases fetes*. Fitxes manuscrites de Joana Raspall. Text de totes les entrades del diccionari mecanografiat per Joana Raspall. ACBL: Fons Joana Raspall.
- RASPALL I JUANOLA, Joana: *Diccionari d'homònims i parònims*. Fitxes manuscrites de Joana Raspall. Text de totes les entrades del diccionari mecanografiat per Joana Raspall. ACBL: Fons Joana Raspall.

7. Annexos

Annex 1. Descripció del Fons Joana Raspall i Juanola de l'ACBL

A continuació dono una relació de tot el material vinculat amb els diccionaris de Joana Raspall que ella mateixa va dipositar a l'arxiu, amb l'esperança que pogués ser estudiat en un futur. El material és constituït, bàsicament, per les fitxes manuscrites dels tres diccionaris i els fulls mecanografiats, amb el contingut de les fitxes passat en net dels dos darrers diccionaris. Donem en negreta la localització del material a l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat (ACBL).

Fitxes de sinònims 1 / Fons: 115 – Joana Raspall i Juanola / Unitat d'instal·lació 1

Descripció: Capsa amb fitxes manuscrites i numerades que contenen llistes de sinònims ordenades de la A a la E. Fitxes en fulls de paper de mida 20 x 6,5 aprox.

Fitxes de sinònims 2 / Fons: 115 – Joana Raspall i Juanola / Unitat d'instal·lació 2

Descripció: Capsa amb fitxes manuscrites i numerades que contenen llistes de sinònims ordenades de la F a la X. Fitxes en fulls de paper de mida 20 x 6,5 aprox.

Les fitxes més antigues, escrites en ploma estilogràfica, contenen afegits en bolígraf blau i verd. Suposadament, en ploma estilogràfica hi va escriure l'autor anònim que va cedir les fitxes a Raspall perquè continués la tasca. En bolígraf hi va intervenir Raspall; suposadament, les intervencions en verd són de Riera. Hi ha fulls de fitxes on no hi ha cap intervenció en estilogràfica; aquests fulls són netament fitxes de Raspall, amb llistes de mots que amplien la versió de l'autor anònim. En aquests fulls de Raspall el paper és més nou; l'altre és més groguenc, envellit. Els fulls utilitzats com a separadors de les fitxes per blocs encara són més esgrogueïts i les lletres són escrites en ploma, amb la mateixa cal·ligrafia de l'autor anònim. Són papers aprofitats, al dors dels quals s'hi llegeix el nom del fabricant de paper «Juan Capdevila Raurich». En la majoria de casos hi ha més d'un lema per fitxa; l'autor anònim ja ho havia començat a procedir així, i amb la continuació de la tasca, que duen a terme Raspall i Riera, en alguns casos s'intercalen entrades noves entre les entrades originals de l'anònim. En alguns casos de molt atapeïment, suposadament Raspall va refer tota la fitxa mecanografiada, per garantir-ne la claredat. És per això que entre les fitxes manuscrites, de tant en tant se'n pot trobar alguna de mecanografiada (en paper de la mateixa mida i respectant la numeració original).

Fitxes d'homònims, homòfons i parònims 1 / Fons: 115 – Joana Raspall i Juanola / U.I. 3

Descripció: arxivador amb fitxes manuscrites que contenen mots homònims (homògrafs i homòfons) i parònims, ordenats de la A a la G. Cal·ligrafia de Joana Raspall.

Fitxes d'homònims, homòfons i parònims 2 / Fons: 115 – Joana Raspall i Juanola / U.I. 4

Descripció: arxivador amb fitxes manuscrites que contenen mots homònims (homògrafs i homòfons) i parònims, ordenats de la H a la Z. Cal·ligrafia de Joana Raspall.

Fitxes de frases fetes 1 / Fons: 115 – Joana Raspall i Juanola / U.I. 5

Descripció: fitxes d'una mida similar a l'estàndard Din-A6, manuscrites, de la A a la N. Cal·ligrafia de Joana Raspall.

Fitxes de frases fetes 2 / Fons: 115 – Joana Raspall i Juanola / U.I. 6

Descripció: fitxes d'una mida similar a l'estàndard Din-A6, manuscrites, de la O a la X. En aquest arxivador també hi trobem les fitxes de locucions corresponents a la lletra A. Cal·ligrafia de Joana Raspall.

Fitxes de locucions / Fons: 115 – Joana Raspall i Juanola / U.I. 7

Descripció: fitxes d'una mida similar a l'estàndard Din-A6, manuscrites. Locucions de la B a la X. Cal·ligrafia de Joana Raspall.

Addicions als diccionaris / Fons: 115 – Joana Raspall i Juanola / U.I. 8

Descripció: petit arxivador que conté quatre grans seccions, retolades així:

- Locucions incloses a la 4ª edició
- Frases fetes incloses a la 4ª edició
- Frases addició
- Locució addició

Conté fitxes en paper aprofitat pel dors del negoci de fruita de Bonaventura Raspall. Mida aproximada de les fitxes 15 x 8 cm aprox. Fitxes de locucions i frases fetes que s'afegeixen en successives reedicions del *Diccionari de locucions i frases fetes*. Cal·ligrafia de Joana Raspall.

ACBLL / Fons 113 Joana Raspall i Juanola 6-9 / Unitat d'instal·lació 9

Descripció: Arxivador que conté cinc carpetes numerades del 9 al 13 (donem en cursiva els títols que consten escrits a les carpetes, en llapis, per part de l'ACBL):

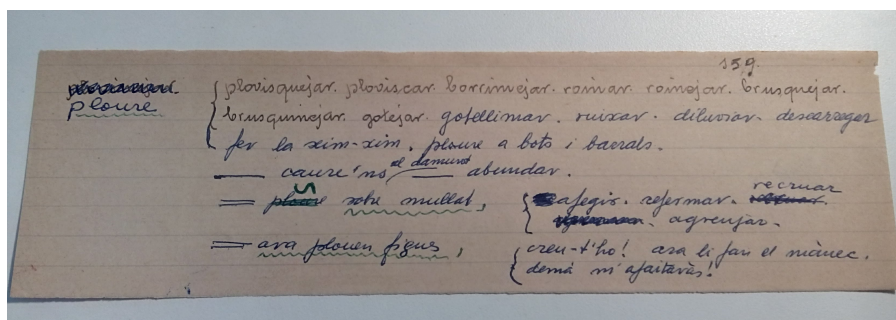
- 9. *Diccionari de frases fetes: correccions* [(en realitat són addicions al diccionari) 30 fulls mecanografiats, d'addicions de frases fetes i 10 fulls de locucions + 3 fulls d'addicions amb l'afegit escrit a mà per Raspall de «segona tramesa 15 oct. 1995»; es corresponen amb les fitxes manuscrites de la capsa U.I. 8 etiquetades com a «locució addició» i «frases fetes addició»] [aproximadament unes 500 expressions afegides]
- 10. *Diccionari de locucions i frases fetes: addicions*. [Conté els textos mecanografiats que corresponen amb les fitxes manuscrites de la U.I. 8 classificades sota els epígrafs «locucions incloses a la 4ª edició» i «frases fetes incloses a la 4ª edició»; 98 locucions i 274 frases fetes]
- 11. *Diccionari de locucions i frases fetes. Frases fetes A-D*. [Conté el text mecanoscrit de les fitxes passades en net i ordenades alfabèticament]
- 12. *Diccionari de locucions i frases fetes. Frases fetes F-M*. [idem]
- 13. *Diccionari de locucions i frases fetes. Frases fetes N-X*. [idem]
- 13 bis. *Diccionari de sinònims: errates i addicions* [errates a la primera edició del diccionari i llista mecanografiada d'afegits per a la segona edició, amb notes al marge manuscrites de JR]

ACBLL / Fons 113 Joana Raspall i Juanola 6-9 Unitat d'instal·lació 10

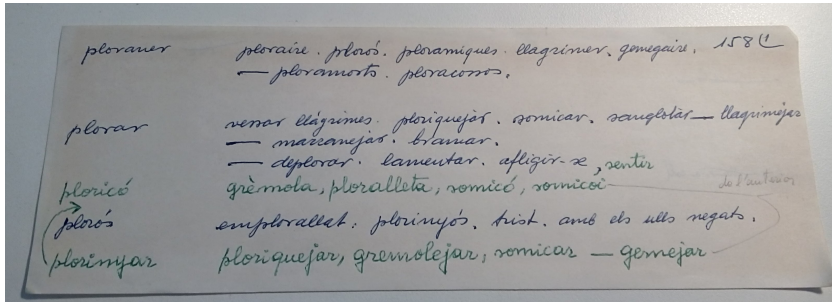
Descripció: Arxivador amb quatre carpetes que contenen fulls de paper mecanografiats i classificats de la manera següent. Carpetes numerades del 14 al 17:

- 14. *Diccionari d'homònims i parònims (I) A-F*. [Textos mecanografiats de les fitxes. Conté un full escrit a mà per JR amb observacions i un altre full mecanografiat també d'observacions, sobretot amb indicacions pel que fa a la disposició tipogràfica]
- 15. *Diccionari d'homònims i parònims (II) F-Z*. [Textos mecanografiats de les fitxes]
- 16. *Diccionari de locucions i frases fetes. Locucions A-C*. [Textos mecanografiats de les fitxes]
- 17. *Diccionari de locucions i frases fetes. Locucions (II) D-X*. [Textos mecanografiats de les fitxes]

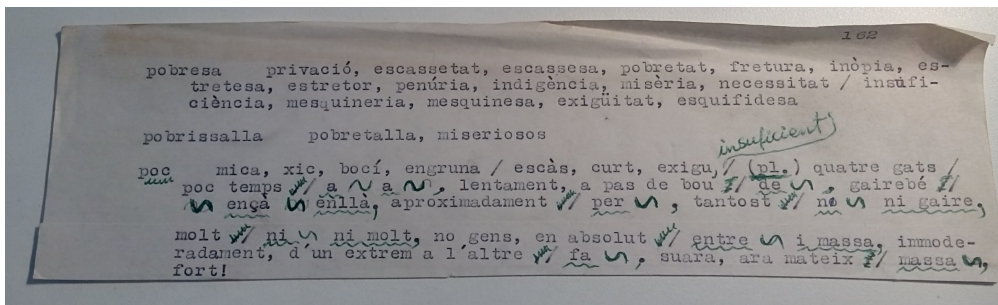
Annex 2. Imatges d'algunes fitxes del *Diccionari pràctic de sinònims catalans*

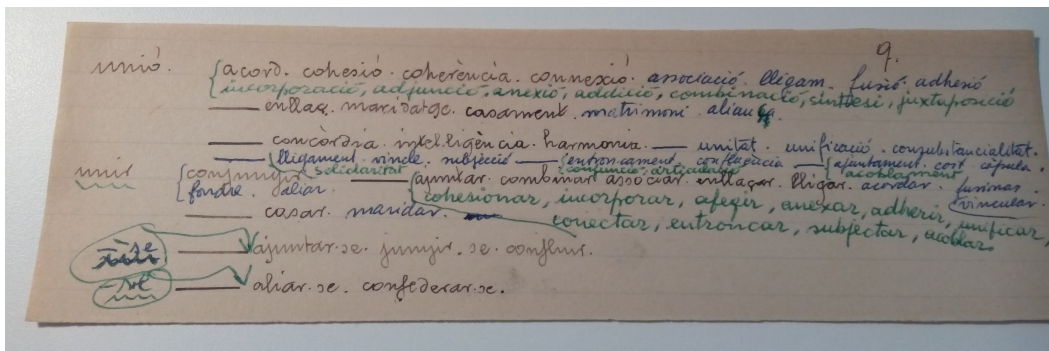
Fitxa del verb *ploure* en què es veu com Raspall afegeix a la llista creada per l'autor anònim, a més de mots sinònims, expressions o locucions de caràcter popular.

Fitxa nova creada per Raspall, que anirà intercalada entre les fitxes 158 i 159 de l'original de l'autor anònim, amb entrades afegides per Raspall (en blau) i Riera (en verd). Com es pot apreciar, el full és més blanc que els altres perquè és més modern i porta la numeració 158¹.

Fitxa mecanoscrita passada en net per Raspall, amb afegits en verd de Riera.

Fitxa en què es pot observar perfectament el treball dels tres autors: en negre l'autor anònim, en blau, Raspall i en verd, Riera.

Annex 3. Diccionari de locucions i frases fetes: comparació dels manuscrits i mecanoscrits de Raspall amb l'obra publicada

Lema	Fitxa manuscrita de Raspall	Mecanoscrit de Raspall	Llibre primera edició (afegits de Martí)	Canvis entre mecanoscrit i llibre
la bossa o la vida	Fig. Sense altra alternativa. Coacció imposició, coerció, constrenyiment. Ex. No hi havia altra sortida; <i>la bossa o la vida</i> . Vaig optar per cedir al que demanaven i que em deixessin tranquil	2220 Es refereix a una situació sense alternativa. Ex: Era una situació extrema: <i>la bossa o la vida</i> ; ens havíem de decidir a plegar el negoci o a acabar de perdre el poc capital que ens quedava. Sin: carreró sense sortida, atzucac, la carta obligada.	Expressió que es refereix a una situació sense alternativa. Ex: Era una situació extrema: <i>la bossa o la vida</i> ; ens havíem de decidir a plegar el negoci o a acabar de perdre el poc capital que ens quedava. Sin: carreró sense sortida, atzucac, ~~la~~ carta obligada. Ex. Sense voler em vaig embolicar en una situació de la bossa o la vida.	La numeració (2220) del mecanoscrit s'hi afegeix a mà i en llapis, i desapareix al llibre (en edicions posteriors es recupera la numeració). En negreta, els afegits al llibre (correccions de Martí). Martí hi afegeix un matis en el redactat de la definició i un exemple més.
la carta obligada	Ineludible, forçós. Vg. <i>La bossa o la vida</i>	2222 Es refereix a una situació sense alternativa. Ex: Ho havien disposat així; ha estat <i>la carta obligada</i> ; no he pogut fer altrament. Sin. ineludible, forçós, obligat, inevitable, indispensable, forçat, obligatori, imposat, inexcusable, exigit, coercitiu, coactiu. V.t. <i>la bossa o la vida</i> .	Expressió que es refereix a una situació sense alternativa. Ex: Ho havien disposat així; ha estat <i>la carta obligada</i> ; no he pogut fer altrament. Sin. ineludible, forçós, obligat, inevitable, indispensable, forçat, obligatori, imposat, inexcusable, exigit, coercitiu, coactiu. Veg. tb. la bossa o la vida. Ex: No t'ho pensis més; ho has de fer: és [la carta obligada ineludible, forçós, obligat, inevitable, indispensable, forçat, obligatori, imposat, inexcusable, exigit, coercitiu, coactiu, la bossa o la vida].	Poca informació a la fitxa, completada al mecanoscrit. S'hi afegeix definició i exemple i més sinònims. Martí hi afegeix un matis en el redactat de la definició i un exemple més. En els exemples següents, ometrem la llista de sinònims amb un [...]
la carn viva	Fig. El format més sensible. Al viu, el punt neuràlgic, el més dolorós, el més pregón. Ex. Aquells insults ens feriren a <i>la carn viva</i> i vàrem reaccionar com un sol home.	2223 El punt més sensible. Ex: Aquells insults van ferir-lo <i>a la carn viva</i> i es va regirar contra els que l'ofenien de tal manera. Sin: el més viu, el punt neuràlgic, el més pregón, el fons de l'ànima.	El punt més sensible. Ex: Aquells insults van ferir-lo <i>a la carn viva</i> i es va regirar contra els qui l'ofenien de tal manera. Sin: el més viu, el punt neuràlgic, el més pregón, el fons de l'ànima. Ex: Vaig sentir en la carn viva [...]/els seus mals tractes. Després de tot el que he fet per ell!	Martí hi afegeix un exemple.
la Casa Gran	La casa consistorial. Ajuntament, batllia, casa del poble. Ex. Avui hi ha	2224 La casa consistorial. Ex. Avui hi ha reunió d'entitats <i>a la Casa Gran</i> per parlar de la propera festa major. Sin:	La Casa Consistorial. Ex. Avui hi ha reunió d'entitats <i>a la Casa Gran</i> per parlar de la propera festa major. Sin:	Martí fa lleugers retocs a la definició i hi

Lema	Fitxa manuscrita de Raspall	Mecanoscrit de Raspall	Llibre primera edició (afegits de Martí)	Canvis entre mecanoscrit i llibre
	sessió a <i>la casa gran</i> per a parlar de la propera festa major.	ajuntament, batllia, casa del poble, alcaldia, casa de la vila, casa de la ciutat, casa del comú.	l'ajuntament, la batllia, la Casa del poble, l'alcaldia, la Casa de la Vila, la Casa de la Ciutat, la Casa del Comú. Ex. La seva il·lusió és arribar a regir la Casa Gran [...]	afegeix un exemple.
la flor i nata	Que excel·leix en el seu gènere. Veg. El bo i millor. Ex. Aquests préssecs són <i>la flor i nata</i> del mercat	2225 Allò que excel·leix en el seu gènere. Ex. Aquests préssecs són <i>la flor i nata</i> del mercat; no n'hi ha de millors. Sin. Veg. el bo i millor	Allò que excel·leix en el seu gènere. Ex. Aquests préssecs són <i>la flor i nata</i> del mercat; no n'hi ha de millors. Sin. Veg. el bo i millor	sense canvis
la gaseta del barri	(la gazeta del barri) Persona que sap i parla de tot el que passa al veïnat. Xafarder, tafaner, xerraire, sedasser, portafardells, murmurador, xafarot. Ex. La nostra portera és <i>la gazeta del barri</i> ; si la volguéssim escoltar ens contaria la història de tots els veïns.	2226 [la gazeta del barri]. Aquell que parla de tot el que passa als veïns. Ex: La nostra portera és <i>la gazeta del barri</i> ; sap la vida i els fets de tots els veïns, i sols espera poder-ho contar a algú. Sin: Xafarder, tafaner, xerraire, sedasser, portafardells, murmurador, xafarot, batxiller, (fem) comare.	Aquell qui parla de tot el que passa als veïns. al veïnat. Ex: La nostra portera és <i>la gaseta del barri</i> ; sap la vida i els fets de tots els veïns, i sols espera poder-ho contar a algú. Sin: Xafarder, tafaner, xerraire, sedasser, portafardells, murmurador, xafarot, batxiller, ~~(fem) comare.~~ Ex: Ets <i>la gaseta del barri</i> , [...]; sempre fas safareig sobre cadascun dels veïns.	Raspall escriu "gazeta" a les fitxes i al mecanoscrit. Martí hi afegeix petits retocs i un exemple més.
l'altra vida	Després de la mort. Ultratomba. Veg. <i>El més enllà.</i> ex. Ha passat a <i>l'altra vida</i> sense haver fet ni bé ni mal.	2227 Després de la mort. Ex: Ha passat a <i>l'altra vida</i> sense haver fet cap mal a ningú. Sin: la ultratomba. Veg: el més enllà.	Després de la mort. Ex: Ha passat a <i>l'altra vida</i> sense haver fet cap mal a ningú. Sin: <i>la ultratomba</i> . Veg. tb.: <i>el més enllà.</i> Ex: Se n'ha anat ben jove a l'altra vida [...].	Martí modifica lleugerament l'exemple i n'hi afegeix un més.
l'altre any	Fa dos anys	2228 Fa dos anys. Ex: Tant aquest any com el passat ha fet poc fred, però <i>l'altre any</i> va fer un hivern molt rigorós. Sin: dos anys endarrera.	Fa dos anys. Ex: Tant aquest any com el passat ha fet poc fred, però <i>l'altre any</i> va fer un hivern molt rigorós. Sin: dos anys endarrera. Ex: No hem celebrat la festa ni aquest any ni l'any passat; l'altre any [...], en canvi, sí que la celebrarem.	Martí hi afegeix un exemple.
l'altre dia	Fa pocs dies. Un d'aquests dies passats. Ex. <i>L'altre dia</i> , quan vas venir et vas deixar el paraigua.	2229 Fa pocs dies. ex: <i>L'altre dia</i> , quan vas venir, et vas deixar el paraigua a casa. Sin: Dies endarrera, un d'aquests dies passats.	Fa pocs dies. ex: <i>L'altre dia</i> , quan vas venir, et vas deixar el paraigua a casa. Sin: Dies endarrera, un d'aquests dies passats. Ex: L'altre dia [...] vaig trobar l'Anselm pel carrer.	Martí hi afegeix un exemple.
l'altre món	Després de la mort. Veg. <i>El més enllà.</i> Va anar-se'n a <i>l'altre món</i> ben satisfet d'haver viscut.	2230 Després de la mort. Ex: Ja se'n pot anar ben satisfet a <i>l'altre món</i> ; ha sabut gaudir de la vida. Sin: Veg: el més enllà	Després de la mort. Ex: Ja se'n pot anar ben satisfet a <i>l'altre món</i> ; ha sabut gaudir de la vida. Sin: Veg: el més enllà	Sense canvis.
la mar de	Molt. Veg. Una pila. Ex. He vist <i>la mar</i> d'ocells sobre la figuera.	2231 Molt, en gran quantitat. Ex: He vist <i>la mar</i> d'ocells sobre la figuera. Són tants, que no deixaran cap figa sencera. Sin: Veg: una pila de.	Molt, ~~en gran quantitat.~~ Ex: He vist <i>la mar</i> d'ocells sobre la figuera. Són tants, que no deixaran cap figa sencera. Sin: Veg: una pila de.	"en gran quantitat" ho afegia Raspall a llapis. Potser per això no va ser tingut en compte.
l'any de la Mariacas tanya	En temps remotíssim. Antigor. L'any de la neu, l'any tirurany, antanyoses, l'any de la picor, l'any vuit, quan Judes era fadrí i sa mare festejava. Ex. Encara	2234 En temps remotíssim. Antany. Ex: Encara guarda tot un armari ple de roba de <i>l'any de la Mariacastanya</i> que ja no li servirà mai més. Sin: l'any de la neu, l'any de les tàperes, l'any tirurany, antanyasses, l'any de la picor,	En temps remotíssim, antany. Ex: Encara guarda tot un armari ple de roba de <i>l'any de la Mariacastanya</i> que ja no li servirà mai més. Sin: l'any de la neu, l'any de les tàperes, l'any tirurany, antanyasses, l'any de la picor, l'any vuit, quan Judes	Martí hi afegeix un exemple.

Lema	Fitxa manuscrita de Raspall	Mecanoscrit de Raspall	Llibre primera edició (afegits de Martí)	Canvis entre mecanoscrit i llibre
	guarda tot un armari ple de roba de <i>l'any de la Mariacastanya</i> que no li servirà mai més.	l'any vuit, quan Judes era fadrí i sa mare festejava, temps era temps. V. T. temps ha, 2.	era fadrí i sa mare festejava, temps era temps. Veg. Tb. temps ha, ~~2~~ -Ex: Aquests mobles són de l'any de la Mariacastanya [...] i tenen un gran valor	
l'any de la neu	Antany. Veg. L'any de la Mariacastanya	2235 Temps molt passat i imprecís. Ex: Això que us contaré va succeir <i>l'any de la neu</i> , qui sap quant fa! Sin: Veg: l'any de la Mariacastanya.	Temps molt passat i imprecís. Ex: Això que us contaré va succeir <i>l'any de la neu</i> , qui sap quant fa! Sin: Veg: l'any de la Mariacastanya.	Sense canvis.
l'any de la picor	Any de la picor. Antigor. Vg. L'any de la Mariacastanya. Ex. Qui se'n recorda! Parles de <i>l'any de la picor</i> .	2236 En temps remotíssim. Ex: Qui se'n recorda d'aquell fet! parles de <i>l'any de la picor</i> ! Tots els protagonistes ja deuen ser morts. Sin: Veg: l'any de la Mariacastanya.	En temps remotíssim. Ex: Qui se'n recorda d'aquell fet! parles de <i>l'any de la picor</i> ! Tots els protagonistes ja deuen ser morts. Sin: Veg: l'any de la Mariacastanya.	Sense canvis.
l'any de les tàperes	En temps remotíssim. Veg. L'any de la Mariacastanya.	2237 Temps molt passat i imprecís. Ex: Aquest castell ja està enrunat des de <i>l'any de les tàperes</i> . El volien reconstruir, però no comencen mai. Sin: Veg: l'any de la Mariacastanya	Temps molt passat i imprecís. Ex: Aquest castell ja està enrunat des de <i>l'any de les tàperes</i> . El volien reconstruir, però no comencen mai. Sin: Veg: l'any de la Mariacastanya	Sense canvis.
l'any d'en Quirze	Mai. (A la Enciclope. Cat. = l'any d'en Quinze) Veg. <i>A les calendes gregues</i> . Ex. Al pas que va acabarà la carrera <i>l'any d'En Quirze</i> (o <i>Quinze</i>).	2238 Mai. Ex: Aquest fa sis anys que festeja i deu esperar <i>l'any d'en Quirze</i> per casar-se. Sin: Veg. A les calendes gregues.	Mai. Ex: Aquest fa sis anys que festeja i deu esperar <i>l'any d'en Quirze</i> per casar-se. Sin: Veg. A les calendes gregues.	Sense canvis.
l'any quinze	(?) mai. Veg. <i>A les calendes gregues</i> . Ex. Això devia succeir <i>l'any quinze</i> . No ens ho faràs pas creure.	2239 Mai; o molt tardanament. Ex: al pas que va deurà acabar la carrera <i>l'any quinze</i> ; ja serà vell. Sin: Veg. A les calendes gregues.	Mai; o molt tardanament. Ex: al pas que va deurà acabar la carrera <i>l'any quinze</i> ; ja serà vell. Sin: Veg. A les calendes gregues.	Sense canvis.
l'any tirurany	En temps remotíssims. V. Any de la Mariacastanya.	2240 En temps remotíssim. Ex: <i>L'any tirurany</i> van arribar en aquestes terres uns homes estrafoles que ho diu que eren mags. Sin. Veg. l'any de la Mariacastanya.	En temps remotíssim. Ex: <i>L'any tirurany</i> van arribar en aquestes terres uns homes estrafoles que ho diu que eren mags. Sin. Veg. l'any de la Mariacastanya.	Sense canvis.
l'any venidor (o l'any vinent)	El proper any	2241 El proper any. Ex: <i>L'any venidor</i> serà bixest. Sin: l'any que ve.	El proper any. Ex: <i>L'any venidor</i> serà bixest. Sin: l'any que ve. Ex: <i>L'any venidor [...] m'agradaria d'anar a visitar París.</i>	Martí hi afegeix un exemple.
l'any xeix	Mai. Veg. <i>A les calendes gregues</i> . Ex. Espera <i>l'any xeix</i> , que potser veuràs com ho acaben.	2242 Mai. Ex: Si emprenen una feina tan llarga i costosa, ho acabaran <i>l'any xeix</i> ; no espero pas veure'n la fi. Sin: Veg. a les calendes gregues.	Mai. Ex: Si emprenen una feina tan llarga i costosa, ho acabaran <i>l'any xeix</i> ; no espero pas veure'n la fi. Sin: Veg. a les calendes gregues.	Sense canvis
la quinta punyeta		[indicació a lllapis amb la lletra de Martí? d'on ha d'anar]	Es diu per referir-se a un lloc molt llunyà. Ex: El van destinar a la quinta punyeta. Sin: La quinta forca.	Sembla una entrada redactada íntegrament per

Lema	Fitxa manuscrita de Raspall	Mecanoscrit de Raspall	Llibre primera edició (afegits de Martí)	Canvis entre mecanoscrit i llibre
			Ex: Va llançar la pilota a la quinta punyeta. [...]	Martí. Raspall molt probablement hauria prescindit de “Es diu per referir-se a” en el redactat.
la setmana dels tres dijous	Mai. Veg. <i>A les calendes gregues</i> . Ex. T’ho pagarà <i>la setmana dels tres dijous</i> , estàs ben arreglat.	2244 Mai. Ex: Li has deixat diners? Te’ls tornarà <i>la setmana dels tres dijous</i> ; ja estàs ben fresc. Sin: Veg. a les calendes gregues.	Mai. Ex: Li has deixat diners? Te’ls tornarà <i>la setmana dels tres dijous</i> ; ja estàs ben fresc. Sin: Veg. a les calendes gregues.	Sense canvis
la setmana entrant	(el mes entrant...) la que ve, la propera. Ex. <i>La setmana entrant</i> hi haurà dues festes.	2245 La setmana propera. Ex: <i>La setmana entrant</i> , hi haurà dues festes. Sin: la setmana que ve.	La setmana propera. Ex: <i>La setmana entrant</i> , hi haurà dues festes. Sin: la setmana que ve. Ex: Diuen que la setmana entrant [...] hi haurà una vaga general.	Martí hi afegeix un exemple.
la tenda dels coixos	La que es prefereix no per bona sinó per més propera. Ex. M’ha resultat més car i això per haver-ho comprat a <i>la tenda dels coixos</i> ; a l’altra serveixen millor, però està més lluny.	2246 La més avinent per la proximitat. Ex: Per no anar tant [sic] lluny, m’he quedat a comprar a <i>la tenda dels coixos</i> i això que ja sé que tot ho venen més car. Sin: l’establiment més acostat.	La més avinent per la proximitat. Ex: Per no anar tan lluny, m’he quedat a comprar a <i>la tenda dels coixos</i> i això que ja sé que tot ho venen més car. Sin: l’establiment més acostat. Ex: Sempre va a comprar a la tenda dels coixos[...] i això que té un mercat no pas gaire lluny de casa.	1 correcció i s’hi afegeix un exemple.
llàgrimes de cocodril	Fals penediment. Hipocresia. Ex: un cop l’havia perjudicat se’n lamentava amb <i>llàgrimes de cocodril</i> assegurant que no ho havia fet intencionadament.	2249 Fals penediment. Ex: Després de fer-li tant de mal es lamentava amb <i>llàgrimes de cocodril</i> , assegurant-li que no hi havia posat mala intenció. Sin: hipocresia, duplicitat, simulació, fingiment, falsia, ficció, falsedat.	Fals penediment. Ex: Després de fer-li tant de mal es lamentava amb <i>llàgrimes de cocodril</i> , assegurant-li que no hi havia posat mala intenció. Sin: hipocresia, duplicitat, simulació, fingiment, falsia, ficció, falsedat. Ex: Deixa’l que plori, són llàgrimes de cocodril [...] perquè el perdonem.	Martí hi afegeix un exemple.
llamp del cel!	Exclamació d’ira que inclou una maledicció. Mal llamp! Maleït siga, mala negada! Ex: <i>Llamp del cel!</i> Si atrapo qui m’ha trencat les xarxes ho passarà malament -va cridar el pescador.	2251 Exclamació d’ira que enclou una maledicció. Ex: <i>Llamp del cel!</i> Si atrapo qui m’ha trencat les xarxes, ho passarà malament! –va cridar el pescador. Sin: mal llamp!, maleït siga!, mala negada!	Exclamació d’ira que enclou una maledicció. Ex: - <i>Llamp del cel!</i> Si atrapo qui m’ha trencat les xarxes, ho passarà malament! –va cridar el pescador. Sin: mal llamp!, maleït siga!, mala negada! Ex: Llamp del cel! M’han robat les ametlles i m’han esqueixat les branques dels ametllers!	Martí hi afegeix un exemple.
llamp del sostre	Llonganissa (Fabra). ?? Ex: Van agafar un <i>llamp del sostre</i> per a berenar.	2252 Llonganissa. Ex: Per a berenar ens podem endur un d’aquests <i>llamps del sostre</i> que ara ja deuen estar al bon punt de menjar. Sin: botifarra (?)	Llonganissa. Ex: Per a berenar ens podem endur un d’aquests <i>llamps del sostre</i> que ara ja deuen estar al bon punt de menjar. Sin: botifarra. Ex: Posarem uns talls d’aquest llamp del sostre [...] a l’amanida.	Martí hi afegeix un exemple.
llarg d’ungles	Lladre → unglà → lladre Veg. <i>Ocell de rapinyes</i> . Ex. El van despatxar per <i>llarg d’ungles</i> ; feia dies que el vigilaven.	2256 Lladre. ex: El van despatxar per <i>llarg d’ungles</i> ; van comprovar que els havia pres moltes peces del taller. Sin: Veg. Ocell de rapinya	Lladre. ex: El van despatxar per <i>llarg d’ungles</i> ; van comprovar que els havia pres moltes peces del taller. Sin: Veg. Ocell de rapinya.	Sense canvis.

Lema	Fitxa manuscrita de Raspall	Mecanoscrit de Raspall	Llibre primera edició (afegits de Martí)	Canvis entre mecanoscrit i llibre
llargues mànigues	[donar] llargues mànigues [a algú] facultats completes. Veg. <i>Carta blanca</i> . Ex. Li han donat <i>llargues mànigues</i> en aquesta qüestió. Ell decidirà.	2257 Facultats completes. Ex: Li han encarregat de solucionar aquesta qüestió i li han donat <i>llargues mànigues</i> ; tot el que faci serà aprovat. Sin: Veg. carta blanca.	Facultats completes. Ex: Li han encarregat de solucionar aquesta qüestió i li han donat <i>llargues mànigues</i> ; tot el que faci serà aprovat. Sin: Veg. carta blanca.	Sense canvis.
lleï de l'embut	Injustícia. Arbitrarietat, indignitat, il·legalitat, abús, desraó. Ex. En aquella casa impera la <i>lleï de l'embut</i> . Els uns són molt ben considerats i els altres tractats a baqueta.	2258 Injustícia. Ex: En aquella casa impera la <i>lleï de l'embut</i> ; els uns hi són molt ben considerats i d'altres, molt més eficients, són tractats de qualsevol manera. Sin: arbitrarietat, iniquitat, il·legalitat, abús, desraó, favoritisme, parcialitat, irregularitat.	Injustícia. Ex: En aquella casa impera la <i>lleï de l'embut</i> ; els uns hi són molt ben considerats i d'altres, molt més eficients, són tractats de qualsevol manera. Sin: arbitrarietat, iniquitat, il·legalitat, abús, desraó, favoritisme, parcialitat, irregularitat. Ex: Això és lleï de l'embut [...] no podem tolerar que descarreguin tots els deutes damunt nostre.	Martí hi afegeix un exemple.
lleig com un pecat	[fitxa no trobada]	[referència a l'entrada «com un pecat»]	Molt lleig. Ex: va sortir de la casa un home lleig com un pecat; gairebé feia por de veure. Sin: veg. Com un gripau. Veg. tb. Com una mala cosa	Probablement la fitxa es trobi entrada per «com un pecat»
Llengua d'escorpí	[fitxa no trobada]		Detractor. Ex: El seu cosí és llengua d'escorpí; parla malament de tothom. Sin: mala llengua, difamador. Ex: Més llengua d'escorpí que ell, no conec ningú.	Podria ser aportació de Martí.
Lletra morta	Fórmula sense valor. Veg. <i>Papers mullats</i> (castellà?). Ex. Com que li manca la signatura del testimoni, aquestes declaracions són <i>lletra morta</i> .	2259 Sense valor. Ex: Com que hi manca la signatura del denunciador, tota aquesta denúncia és <i>lletra morta</i> ; no té cap validesa. Sin: Veg. Papers mullats	Sense valor. Ex: Com que hi manca la signatura del denunciador, tota aquesta denúncia és <i>lletra morta</i> ; no té cap validesa. Sin: Veg. Papers mullats	Sense canvis.
Lleuger com una daina	[fitxa no trobada]	[referència a l'entrada «com una daina»]	Àgil, molt lleuger. Ex: Aquest és molt calmos, però el seu germà és <i>lleuger com una daina</i> . Sin: llest, llambresc, veloç, ràpid, diligent, actiu, desimbolt. Ex: El seu pare és lleuger com una daina [...]; se'n sap sortir de tot.	Probablement la fitxa es trobi entrada per «com una daina». Podria seguir el patró de fitxes anteriors en què Martí hi afegeix el segon exemple.
Lleuger com una ploma	[fitxa no trobada]	[referència a l'entrada «com una ploma»]	Molt lleuger. Ex: M'has trepitjat, però no m'has fet mal; <i>ets lleuger com una ploma</i> ; ja cal que t'engreixis una mica. Sin: veg. <i>Com una palla</i> .	Probablement la fitxa es trobi entrada per «com una ploma»
Llevant de taula	Postres. Ex. per <i>llevant de taula</i> ha comprat una caps de galetes.	2260 Postres. Ex: Per <i>llevant de taula</i> ens varen treure una caps de galetes; jo hauria preferit fruita. Sin: acabar (un àpat).	Postres. Ex: Per <i>llevant de taula</i> ens varen treure una caps de galetes; jo hauria preferit fruita. Sin: acabar (un àpat). Ex: Demanaré un gelat per llevant de taula. [...]	Martí hi afegeix un exemple.

Lema	Fitxa manuscrita de Raspall	Mecanoscrit de Raspall	Llibre primera edició (afegits de Martí)	Canvis entre mecanoscrit i llibre
Llevat de	Exceptuant. Veg. <i>A l'enfora de</i> ex. No va anar-hi ningú <i>llevat dels</i> parents més pròxims.	2261 Exceptuant. Ex: Van convidar tota la família, <i>llevat de</i> l'oncle Pere amb el qual no mantenen bones relacions. Sin. Veg. a l'enfora de.	Exceptuant. Ex: Van convidar tota la família, <i>llevat de</i> l'oncle Pere amb el qual no mantenen bones relacions. Sin. Veg. a l'enfora de.	Sense canvis.
Llis i ras	Sense subterfugi. Veg. <i>A la clara</i> . Ex. Li contestes <i>llis i ras</i> que no ho vols fer.	2262 Sense subterfugis. Ex: Val més que li contis <i>llis i ras</i> tot el que t'ha passat, i jo crec que ho voldrà comprendre: aprecia la sinceritat. Sin: Veg. a la clara.	Sense subterfugis. Ex: Val més que li contis <i>llis i ras</i> tot el que t'ha passat, i jo crec que ho voldrà comprendre: aprecia la sinceritat. Sin: Veg. a la clara.	Sense canvis.
Llit de roses	Circumstàncies favorables. Agradable, fàcil, còmode, planer, senzill. Ex. Fins ara tot li ha semblat <i>un llit de roses</i> ; ja veuràs més endavant les dificultats que trobarà.	2263 Circumstàncies favorables. Ex: Fins ara tot ha estat per a ell un <i>llit de roses</i> ; ja veurà, més endavant, les dificultats que trobarà. Sin: fàcil, facilitat, còmode, comoditat, planer, senzill, plaent, agradable, avinent, convenient.	Circumstàncies favorables. Ex: Fins ara tot ha estat per a ell un <i>llit de roses</i> ; ja veurà, més endavant, les dificultats que trobarà. Sin: fàcil, facilitat, còmode, comoditat, planer, senzill, plaent, agradable, avinent, convenient. Ex: No us penséssiu que a la vida tot és llit de roses [...].	Martí hi afegeix un exemple.
Lloat sia Déu!	Exclamació de regreïment (1) o de resignació (2) (1) quina sort!, gràcies a Déu!, que bé! Ex. Han tornat sense cap contratemps; lloat sia Déu! (2) què hi farem! Resignació, paciència, el que Déu vulgui. Ex: M'hauria agradat molt poder-hi anar, però no em serà possible. <i>Lloat sia Déu!</i> Esperaré una altra ocasió.	2264 1. Exclamació d'agraïment, de satisfacció. Ex: A la fi han arribat al com sense cap contratemps; <i>lloat sia Déu!</i> tant que ens han fet patir! Sin: Gràcies a Déu! quina sort! que bé! 2. Exclamació de resignació. Ex: M'hauria agradat molt poder anar amb vosaltres al teatre, però m'ha sortit una feina urgent; <i>lloat sia Déu</i> , esperaré una altra ocasió. Sin: què hi farem! paciència! el que Déu vulgui!	1. Exclamació d'agraïment, de satisfacció. Ex: A la fi han arribat al com sense cap contratemps; <i>lloat sia Déu!</i> tant que ens han fet patir! Sin: Gràcies a Déu! quina sort! que bé! Ex: La Maria ha tingut un infant. Lloat sia Déu! [...] 2. Exclamació de resignació. Ex: M'hauria agradat molt poder anar amb vosaltres al teatre, però m'ha sortit una feina urgent; <i>lloat sia Déu</i> , esperaré una altra ocasió. Sin: què hi farem! paciència! el que Déu vulgui! Ex: Aquesta vegada no m'ha tocat a mi el torn de dia. Lloat sia Déu!; [...] he tingut sort en altres ocasions.	Martí hi afegeix un exemple a cada acccepció.
Lloc comú	Tòpic. Generalitat, clixé. Ex. Dir que tots els anglesos són flemàtics és un <i>lloc comú</i> ; jo en conec que no en són gens.	2265 Tòpic. Ex: dir que tots els anglesos són flemàtics és un <i>lloc comú</i> ; jo en conec que no ho són gens. Sin: generalitat, generalització, clixé.	Tòpic. Ex: dir que tots els anglesos són flegmàtics és un <i>lloc comú</i> ; jo en conec que no ho són gens. Sin: generalitat, generalització, clixé. Ex: És un periodista mediocre; massa sovint fa referències a llocs comuns [...].	Es corregeix flemàtics per flegmàtics i Martí hi afegeix un exemple.
Lloc excusat	Comuna. Bescambra, excusat, secret, water, cagador, caganera. Ex. En les cases de camp el <i>lloc excusat</i> sol ésser fora de la casa i moltes vegades al costat del corral.	2267 Comuna. Ex: En les cases de camp, el <i>lloc excusat</i> sol ser fora i moltes vegades al costat del corral. Sin: excusat, bescambra, secret, water, cagadora, caganera, urinari, número cent.	Comuna. Ex: En les cases de camp, el <i>lloc excusat</i> sol ser fora i moltes vegades al costat del corral. Sin: excusat, bescambra, secret, wàter, cagadora, caganera, urinari, número cent. Ex: Antigament moltes cases tenien un sol lloc excusat [...] per a tots els veïns.	No correlació en la numeració del mecanoscrit per un error en l'ordenació alfabètica. Martí hi afegeix un exemple.
Lloc sagrat	1. Dedicat a Déu i al culte diví. 2. inviolable. Santuari, església, temple, capella, ermita. Ex 1: Estem en un <i>lloc sagrat</i> i cal servir respecte. 2. El	1 Lloc dedicat al culte diví. Ex: Es comportava de manera molt irreverent en el temple, sense reparar que es trobava en <i>lloc sagrat</i> . Sin: santuari, església, temple, capella, ermita, altar, sagrari, tabernacle. 2 Inviolable, sota la	1 Lloc dedicat al culte diví. Ex: Es comportava de manera molt irreverent en el temple, sense reparar que es trobava en <i>lloc sagrat</i> . Sin: santuari, església, temple, capella, ermita, altar, sagrari, tabernacle. Ex: Siguis o no creient, cal que	Martí hi afegeix un exemple.

Lema	Fitxa manuscrita de Raspall	Mecanoscrit de Raspall	Llibre primera edició (afegits de Martí)	Canvis entre mecanoscrit i llibre
	bandoler es refugià en <i>lloc sagrat</i> i no pogueren agafar-lo.	protecció divina. Ex: El bandoler s'acollí a <i>lloc sagrat</i> i no van poder agafar-lo. Sin: asil, refugi.	respectis els llocs sagrats [...]. Si no, no hi entris. 2 Lloc inviolable, sota la protecció divina. Ex: El bandoler s'acollí a <i>lloc sagrat</i> i no van poder agafar-lo. Sin: asil, refugi. Ex: La policia no respectà el lloc sagrat i hi penetrà per detenir aquells joves.	
Llop de mar	Mariner. Veg. <i>Home de mar</i> Ex. Aquell vell <i>llop de mar</i> sabia moltes contalles.	2266 Mariner. Ex: El patró de la barca era un <i>llop de mar</i> que havia viscut més hores navegant que en terra. Sin: Veg. home de mar.	Mariner. Ex: El patró de la barca era un <i>llop de mar</i> que havia viscut més hores navegant que en terra. Sin: Veg. home de mar.	Sense canvis.
Lloc d'enteni ment	De poca intel·ligència. Veg. <i>Tros de carn batejada</i> . Ex: És tan <i>lloc d'enteniment</i> que ni se sap què dir-li.	2269 De poca intel·ligència. Ex: És tan <i>lloc d'enteniment</i> que hom no sap de què parlar-li. Sin: Veg. tros de carn batejada.	De poca intel·ligència. Ex: És tan <i>lloc d'enteniment</i> que hom no sap de què parlar-li. Sin: Veg. tros de carn batejada.	Sense canvis.
Lluna de mel	Els primers temps de casats. Nuviatge, noces. Ex. Es van casar la setmana passada; encara són a la <i>lluna de mel</i> .	2270 Els primers temps de casats. Ex: es van casar la setmana passada; encara són a la <i>lluna de mel</i> . Sin: pa de noces.	Els primers temps de casats. Ex: es van casar la setmana passada; encara són a la <i>lluna de mel</i> . Sin: pa de noces. Ex: Els nuvis no tornen fins d'aquí a deu dies de la lluna de mel [...].	Martí hi afegeix un exemple.
Lluny de			A distància respecte d'algú o d'alguna cosa. Ex: El telèfon de socors era lluny d'on ens trobàvem nosaltres. Sin: allunyat de, a distància de. Ex: Per tal d'evitar perills, el públic s'havia situat <i>lluny de [...]</i> la foguera.	Probablement, aportació de Martí. (estranya. Lluny de, una locució?)
lluny enllà	Molt lluny. Veg. <i>A l'altra part de món</i> . Ex. Va marxar <i>lluny enllà</i> ; qui sap on para.	2271 Molt lluny. Ex: Va marxar <i>lluny enllà</i> ; qui sap on para. Sin: Veg. a l'altra part de món.	Molt lluny. Ex: Va marxar <i>lluny enllà</i> ; qui sap on para. Sin: Veg. a l'altra part de món.	Sense canvis
l'ocàs de la vida	Vellea. Senectut, ancianitat, velledat, vetustat, canície. Ex. Hi ha autors que han produït grans obres a <i>l'ocàs de la vida</i> , a vuitanta anys i més.	2272 La vellea. Ex: Hi ha autors que han produït grans obres a <i>l'ocàs de la vida</i> , a vuitanta anys i més. Sin: senectut, ancianitat, velledat, vetustat, canície.	La vellea. Ex: Hi ha autors que han produït grans obres a <i>l'ocàs de la vida</i> , a vuitanta anys i més. Sin: la senectut, l' ancianitat, la velledat, la vetustat, la canície. Ex: Ha arribat amb molt bona salut a l'ocàs de la vida [...].	Martí hi afegeix un exemple.
l'ull del cul	[sense fitxa]		El forat del cul. Ex: Del forat del cul també se'n diu <i>l'ull del cul</i> .	Possible aportació de Martí
l'ull de les quaranta arrugues	[sense fitxa]		El forat del cul. Ex: <i>L'ull de les quaranta arrugues</i> és una expressió metafòrica i vulgar. Sin: Veg. L'ull del cul.	Possible aportació de Martí
l'última	El darrer recurs. Veg. <i>El darrer cartutx</i> .	El darrer recurs. Ex: Vol provar de parlar amb	El darrer recurs. Ex: Vol provar de parlar amb l'interessat; ja	Sense canvis

Lema	Fitxa manuscrita de Raspall	Mecanoscrit de Raspall	Llibre primera edició (afegits de Martí)	Canvis entre mecanoscrit i llibre
carta	Ex. Vol provar de parlar amb ell mateix; és <i>l'última carta</i> ; ja no li queda res per fer.	l'interessat; ja no li queda sinó aquesta <i>última carta</i> ; si això no li dona resultat, està perdut. Sin: Veg. el darrer cartutx.	no li queda sinó aquesta <i>última carta</i> ; si això no li dona resultat, està perdut. Sin: Veg. el darrer cartutx.	
l'un darrera l'altre	Successivament - afilerats. Veg. <i>l'un després de l'altre</i> . Ex. Va examinar-los <i>l'un darrera l'altre</i> i de cap a peus.	2274 1 Successivament. Ex: Va examinar-los <i>l'un darrera l'altre</i> i de cap a peus. Sin: Veg. per torn. 2. Afilerats. Ex: poseu-vos l'un darrera l'altre per donar les entrades. Sin: Ordenats, en fila, ordenadament. Veg. L'un després de l'altre	1 Successivament. Ex: Va examinar-los <i>l'un darrera l'altre</i> i de cap a peus. Sin: Veg. per torn. 2. Afilerats. Ex: poseu-vos l'un darrera l'altre per donar les entrades. Sin: Ordenats, en fila, ordenadament. Veg. L'un després de l'altre. Ex: Els col·legials baixaven l'un darrera l'altre [...] al menjador.	Martí hi afegeix un exemple.
l'un després de l'altre	1 successivament 2 afilerats. Arrenglerats, en fila índia, l'un darrera l'altre, tots. Ex. 1. Veg. Per torn. 2. La passarel·la era estreta i havien de passar-hi <i>l'un després de l'altre</i> . 1. Els va cridar <i>l'un després de l'altre</i> pel megàfon.	2275 Successivament. Ex: Els van cridar per megàfon <i>l'un després de l'altre</i> . Sin: veg. per torn.	Successivament. Ex: Els van cridar per megàfon <i>l'un després de l'altre</i> . Sin: veg. per torn.	Sense canvis
l'un i l'altre	Els dos conjuntament. Ambdós, tant l'un com l'altre. Ex. És estrany que no siguin aquí; <i>l'un i l'altre</i> sabien bé l'hora de la reunió.	2276 Ells dos conjuntament. Ex: És estrany que no siguin aquí; <i>l'un i l'altre</i> sabien prou bé l'hora de la reunió. Sin: tant l'un com l'altre, ambdós.	Els dos conjuntament. Ex: És estrany que no siguin aquí; <i>l'un i l'altre</i> sabien prou bé l'hora de la reunió. Sin: tant l'un com l'altre, ambdós. Ex: L'un i l'altre [...] són prou entremaliats.	Martí hi afegeix un exemple.

Annex 4. Document de treball del Diccionari d'homònims i parònims

Diccionari d'Homònims i Parònims

Observacions.

D'encapçalament "Signes fonètics utilitzats" només hauria de ser sobre l' (AFI) perquè l'altre no hi és usat i s'hauria de posar només al costat com a equivalència.

- a bescan
- casar - Es manca "o" - potser no cal?
- pudor - " " "o" " " " " ?
- ~~tenir~~ tenè és en cursiva. No caldrà "o"?
- brotja } He posat accent greu. Es com ho dic i és al "Canigó"
- bronja }
- ~~est~~ est "o" potser no cal
- est - No ha de dur accent greu? Es al "Canigó"
- rem " " " " " " " " " "
- sanglot " " " " " agut? " " "
- singlot

Atenció Les continuacions que comencen pàgina han d'entrar els espais corresponents deixant més marge a l'esquerra.

Les entrades que encapçalen la pàgina s'han d'alinejar de dalt.